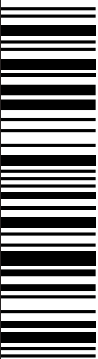

TRIMITAS

**LAISVĖ.
PERGALĖ.
ATMINTIS.**

9771392475004

1,99 €

UNIFORMA PROFESIONALAMS

T. Ševčenkos g. 18,
Vilnius
www.survival.lt
+370 618 18000

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

2020 m. Nr. 1 (1335)
Tiražas 2000

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **TRADICIJA.** Į dangų kilo galingos trispalvės | VALDAS KILPYS
- 3 **LAISVĖS GYNĖJAI.** Prisimenant 1991 metų sausį... | STASYS IGNATAVIČIUS
- 6 **ATMINTIS IR PAGARBA.** Pagarbos bėgimo trasą įveikė tūkstantis šaulių | VALDAS KILPYS
- 8 **ŠAULYSTĖ.** Misią Vėliučionyse
- 10 **IŠKILMĖS.** Plk. Prano Saladžiaus šaulių rinktinė švenčia šimtąjį gimtadienį | VALDAS MINTAUČIUS
- 12 **ŽYGIAI.** Alytaus šauliai dalyvavo žygyje „Trims karių kartoms įamžinti“ | BRIGITA VINIKAITYTĖ
- 13 **PRO PATRIA.** „Aš einu!“ – pakilęs nuo sofos pasakė Volodymyras ir išėjo į karą. Dokumentinio filmo apie Ukrainos įvykius „Mano tėvas“ pristatymas | KAROLINA SAVICKYTĖ
- 16 **NUOMONĖ.** Šaulys – savanoris ar prievolinkas? | GABRIELIUS E. KLIMENKA
- 18 **LŠS VLADO PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBAS.** Tvirtu žingsniu į 2020-uosius! | STASYS IGNATAVIČIUS
- 20 **ŠAUTUVAS IR DAUDYTĖ.** Šaulių meno kolektyvų apžiūra | JUOZAS JANUŠAITIS
- 23 **JAUNIEJI ŠAULIAI.** Iššūkių nebijome | GINTARAS KLIČIUS
- 24 **ISTORIJA.** Kamikadzė: „dieviškojo vėjo“ nublokšti | VALDAS KILPYS
- 26 **IŠ AUTOMOBILIŲ ISTORIJS.** Pirmieji elektromobiliai, hibridai ir jų kūrėjai | JONAS RINKEVIČIUS
- 30 **ASTRONOMIJA.** Antikos mąstytojų mėginimai modeliuoti visatą: idėjos ir išvalgos, keliai ir klystkeliai | MARTYNAS JUOCEVIČIUS
- 34 **LAUKO VIRTUVĖ.** Kijevo kotletai iš „Paskutinės barikados“ | VYTARAS RADZEVIČIUS
- 36 **GALVOSŪKIS.** Kryžiažodis. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą! | KASTYTIS V. STUMBRYŠ

©„Trimitas“, 2020
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753
Tiražas 2000 egz.

Autorių dėmesiui – medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

Vyr. redaktorius Vytautas Radzevičius
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Dizainas ir maketas CRITICAL, Paulius Budrikis, Greta Janutytė

Redakcijos kolegija: Liudas Gumbinas (Alfonso Smetonos šaulių 5-osios rinktinės šaulys), Mindaugas Nefas (CV narys), Sigitas Ozgirdas (CV narys), Alina Bortkevič (CV narė), Juozas Janušaitis (CV narys), Jolita Mickevičiūtė (LŠS studentų korporacijos „Saja“ narė), Irena Šalaviejienė (LŠS išeivijoje šaulė).

Viršelio nuotraukoje - Laisvės gynėjų dienos minėjimas. Nuotraukos autorius – Vaidotas Okuličius-Kazarinas.

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt
facebook.com/trimitas.lt

Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga
www.sauliusajunga.lt
facebook.com/sauliusajunga.lt
Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.
Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuvę.
Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus
Toronto (Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

1.

2.

3.

I DANGŲ KILO GALINGOS TRISPALVĖS

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

Artėjant Naujiesiems metams daugelis šaulių pradeda galvoti apie dar du naujų neatsiejamus renginius: Vėliavos dieną ir tradiciškai po savaitės vyksiantį Sausio 13-osios bėgimą „Gyvybės ir mirties keliu“. Jau antri metai Vėliavos diena minima ne tik sostinėje, bet ir Kaune.

Šios dienos ištakos siekia 1919-uosius, kai sausio 1-ąją drąsūs Lietuvos savanoriai, vadovaujami Vilniaus miesto komendanto Kazio Škirpos, Gedimino pilies bokšte iškėlė trispalvę ir atlikę salves sugiedojo himną. Tą kartą vėliavai nebuvo lemta ilgai plevėsuoti – sausio 6 dieną Vilniun įžengė bolševikų būriai, tad iš trispalvės liko kaboti tik raudona juosta, simbolizuojanti komunistinę vėliavą. Tačiau laikai keičiasi ir dabar kiekvienų metų sausio pirmąją Vilniuje rengiamos Vėliavos pakėlimo iškilmės, kur gausiai dalyvauja ir šauliai.

1. Pelėdų kalno viršūnės link nešama trispalvė.
2. „Mūsų valioj padaryti, kad patrioto vėliava būtų garbinga“, – yra pasakęs V. Putvinskis.
3. Darbas atliktas. Galingos trispalvės vėl visus metus plazdės virš Lietuvos...

Šiomet darniomis gretomis išsirikiavę šauliai rankose laikė apie šimtą trispalvių vėliavų, puikiai derėjusių prie Lietuvos kariuomenės Garbės sargybos kuopos karių nešamos didžiulės vėliavos, kuri plevėsuos Gedimino bokšte visus metus.

Dieną anksčiau panaši ceremonija vyko ir Kaune. Ten vėliava keliama ant aukščiausios miesto vietos – Pelėdų kalno. Galinga trispalvė yra matoma beveik visame mieste. Įdomi detalė – švenčiant LŠS šimtmetį stiebe plevėsavo LŠS vėliava. x

PRISIMENANT 1991 METŲ SAUSĮ...

Tekstas – Stasys Ignatavičius, 1991 m. sausio–vasario mėn.
Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmų gynėjas

Nuotraukos – Vaidotas Okuličas-Kazarinas

Nors praėjo 29 metai, kiekvieno sąmoningo Lietuvos piliečio širdyje iki šiol skamba 1991 metų sausio mėnesio tragiškų įvykių pavojaus varpai, dega laužai, aidis tautos vienybės šūkis „Lietuva, Lietuva, Lietuva...“ „Nei dešimtmečiai, nei šimtmečiai negali iš tautos istorijos ištrinti šių kovos už mūsų valstybės laisvę įvykių, negalima užmiršti keturiolikos Lietuvos laisvės gynėjų, kurie ant mūsų Tėvynės nepriklausomybės aukuro padėjo savo gyvybę, negalima užmiršti gyvuliško sovietinių agresorių brutalumo su Laisvės gynėjais ir nekaltai pralieto jų kraujo... 1990 metų pabaigoje sovietinė Maskvos vyriausybė buvo įsitikinusi, kad ekonomine blokada ir kitomis priemonėmis nepasiseks priversti tuometę Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą atsisakyti savo svarbiausio 1990 metų kovo 11 dienos iškovojo – Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo Akto paskelbimo, todėl ėmėsi šiurkščių ir nusikalstamų veiksmų prieš mūsų jauną Lietuvos valstybę ir jos piliečius.

Į Lietuvą buvo permesti sovietiniai specialieji desantininkų smogikų daliniai, aukšti sovietinio saugumo [KGB] ir karinės žvalgybos [GRU] pareigūnai, kurie turėjo parengti Lietuvos valstybės sunaikinimo planą. Visų jų veiksmai buvo griežtai kontroliuojami Maskvos diktatoriaus. Į pagalbą buvo pasitelkti Sovietų Sąjungos komunistų partijos, „Jedinstvo“ ir kitų prosovietinių-šovinistinių organizacijų nariai bei lietuvių tautos atskalūnai. Buvo pradėtas propagandinis darbas prieš Lietuvos valstybę įmonėse, įstaigose, bendrovėse, aukštosiose mokyklose, tarp kitakalbių. Į Maskvą pradėti siųsti laišškai ir telegramos su prašymais Lietuvoje įvesti tiesioginį Sovietų Sąjungos prezidento M. Gorbaciovio valdymą. Maskva laukė tinkamos progos, kai galėtų duoti įsakymą ir paleisti į kruviną darbą okupacinę-sovietinę kariauną. Ir ta proga netrukus atėjo... Sausio 7 dieną Kazimiro Prunskienės vadovaujama Lietuvos Vyriausybė padidino maisto produktų kainas. Tą pačią dieną specialiosios paskirties sovietiniai desantininkai pradeda Lietuvos jaunuolių

„medžioklę“ prievartiniam ėmimui į sovietinę kariuomenę. Šios nusikalstamos akcijos metu nukentėjo daug Lietuvos jaunuolių. Sausio 8 dieną prosovietinės „Jedinstvos“ ir sovietinės komunistų partijos nariai, pasinaudodami maisto produktų pabrangimu, prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų surengė protesto mitingą, kurio dalyviai bandė įsiveržti į rūmus, tačiau rūmų apsaugos darbuotojų ir jau atvykusių pirmųjų gynėjų savanorių pastangomis užpuolėjai buvo išvaikyti iš rūmų kiemelio. Aukščiausiosios Tarybos sprendimu buvo atšauktas Vyriausybės potvarkis dėl kainų padidinimo, kas įgalino K. Prunskienės Vyriausybę atsistatydinti, tačiau juodas darbas jau buvo padarytas ir Maskva į Lietuvą ėmė siųsti naujus nusikalstamus įsakymus. Vilniaus gatvėse pasirodė sovietinės kariuomenės šarvuočių ir sunkvežimių su kareiviais...

Vilniuje prasidėjus neramumams, tuometis Krašto apsaugos departamento generalinis direktorius Audrius Butkevičius kreipėsi į Šaulių sąjungos Centro valdybos pirmininką [sausio 13 dieną Šaulių sąjungoje buvo >

1.

2.

3.

4.

[vestos LŠS vado pareigybės] Gediminą Jankų su prašymu skirti šaulių padėti viešajai tvarkai prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų palaikyti, nes galimos provokacijos. Sausio 8 dienos vakare šauliai iš Vilniaus ir Kauno jau budėjo prie rūmų ir kiek galėjo padėjo rūmų apsaugos ir Krašto apsaugos departamento vyrams. Kadangi grėsmė ir įtampa su kiekviena minute augo, Šaulių sąjungoje buvo paskelbta nepaprastoji padėtis ir sausio 9 dieną prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų papildomai atvyko Panevėžio, Šaulių, Marijampolės, Alytaus, Varėnos, Gargždų, Rokiškio, Klaipėdos šaulių [apie 180 šaulių]. Šauliams ir karininkų kursų klausytojams, vadovaujamiems kursų viršininko plk. Bronislovo Vizbaro, bei būreliui pasieniečių buvo patikėta rūmų II korpuso apsauga. Atvykę į Vilnių daugelis mūsų galvojome, kad greitai viskas normalizuosis ir Lietuvos gyvenimas toliau rutuliuosis senu ritmu. Klydome... Daugeliui mūsų Aukščiausiosios Tarybos rūmai tapo namais, mūsų valstybės Laisvės tvirtove. Jau tą pačią dieną, atvykę

į rūmus, drauge su kitais gynėjais davėme nepriklausomybės gynėjo priesaiką. Kadangi niekas negalvojo, kad visa tai užsitęs ilgiau, niekas ir nepagalvojo pasirūpinti gynėjų buitimi, tad pirmąsias naktis teko miegoti ant kėdžių, kilminių dangų ir kur papuola. Tik kiek vėliau buvo atvežta čiužinių, pagalvių ir apklotų. Sausio 11 dieną Vilniaus sovietinės kariuomenės įgulos viršininkas generolas V. Uschopčikas informavo Lietuvos Vyriausybę apie Vilniuje prasidedančius karinius mokymus. Bet tai buvo sovietinių specialiųjų tarnybų suplanuotos agresijos planas. Lietuvoje prasidėjo pastatų užgrobimas – krašto apsaugos departamento patalpos Vilniuje, Alytuje ir Šiauliuose, Kauno vairuotojų mokyklos pastatas, juose vyko I Lietuvos karininkų kursai, Spaudos rūmai Vilniuje, Medžiotojų ir žvejų draugijos pastatas Vilniuje, užimamas Nemenčinės televizijos retransliacijos centras, sovietiniai desantininkai užblokuoja Vilniaus geležinkelio mazgą ir visiškai paralyžiuoja traukinių judėjimą. Vilniuje ir Panevėžyje

į ligonines atvežami pirmieji sužeistieji su šautinėmis žaizdomis, sumušimais ir kitomis traumomis. Tarp sužeistųjų yra ir moterų...

Sausio 12 dieną Vilniaus gatvėse suintensyvėjo sovietinės karinės technikos judėjimas. Užpuolama Policijos akademija. Kelyje Porečė–Druskininkai užpultas krašto apsaugos departamento pasieniečių postas, pasieniečiai žiauriai sumušti, postas sudegintas. Pažeisdamas elementarias eismo taisykles, Kaune karinis sunkvežimis suknežino lengvąjį automobilį – vienas žmogus žuvo, kitas sunkiai sužalotas. Tūkstančiai Lietuvos žmonių budį prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų, Vyriausybės pastato, Televizijos komiteto pastato, Televizijos bokšto ir kitų svarbių valstybinių statinių. Sovietų kareiviai vis agresyviau. Vakare Maskvos marionetinis nacionalinis gelbėjimo komitetas paskelbia imąs valdžią į savo rankas...

Visą šią informaciją gaudavome būdami Aukščiausiosios Tarybos rūmų viduje ir

kiekvieną minutę ruošėmės blogiausiam scenarijui... Sausio 12 dienos vakare gavome žinių, kad iš Šiaurės miestelio, kuriame buvo dislokuotos sovietų kariaunos pajėgos, išriedėjo didelė kolona šarvuočių, tankų ir sunkvežimių su kareiviais. Kur pasuks ši mirties kolona? Rūmuose buvo galvojama, kad agresorių tikslas – Aukščiausiosios Tarybos rūmai. Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis nurodė iš rūmų išvesti visus uniformuotus. Pasauliui reikėjo parodyti, kad Lietuvos Parlamentą gynė civiliai žmonės. Kadangi dauguma šaulių į Vilnių atvyko uniformuoti, teko palikti rūmus ir išsidėstyti vidiniame rūmų kiemelyje. Gaudavome įvairių žinių apie sovietinės kariaunos kolonos judėjimą. Kraujas sustingo, kai gavome pranešimą, kad kolona juda tuneliu prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų. Nesustojo... Kolona persikėlė tiltu per Nerį ir pasuko Televizijos bokšto link ... Įtampa augo, kiekviena minutė rodėsi lyg valanda. Vidiniame kiemelyje išbuvus porą valandų ir išgirdus nuo bokšto sklindančius tankų pabūklų šūvius, Šaulių sąjungos vadas G. Jankus davė įsakymą sugrįžti į rūmus. Rūmuose likę gynėjai mus sutiko džiaugsmo šūkiu. Pro rūmų langus matėme ir girdėjome prie Televizijos bokšto žaizduojančias tankų ir šarvuočių pabūklų papliūpas, automatų šūvių trasas... Suspaudę kumščius ir sukandę dantis žiūrėjome į degančią padangę prie Televizijos bokšto ir ne vienas tikriausiai klausėme savęs, kodėl aš čia, už tų apsaugotų sienų, o ne ten, kur žūsta mūsų tautiečiai... Dvi valandas prie Televizijos bokšto sovietinės kariaunos maitvanagiai vykdė savo kruviną „puotą“. Bokšto gynėjai buvo traukiami tankų vikšrų, šarvuočių ratų, į juos buvo šaudoma iš automatų, kulkosvaidžių, pabūklų, mušami automatų ir šautuvų buožėmis... Pasibaigus žudynėms ir užėmus bokštą, dar kurį laiką medikams buvo traukdoma paimti sužeistuosius [jų buvo daugiau kaip 500] ir užmuštųjų kūnus. Net Dantė savo „Dieviškojoje komedijoje“ rašydamas apie pragarą nesugebėjo aprašyti tokių baisių, kurias patyrė Bokšto gynėjai. Tą naktį pradėjau rūkyti... Iš ryto į rūmus su ašaromis akyse atėjo „Geležinio vilko“ kuopos vadas Lisandras Dūda. Iš pradžių buvo sunku jį suprasti. Jis tik lemeno: „Žuvo, žuvo, žuvo...“ Tik kiek jam atsitokėjus, supratome. Vakar vakare jis keliems savo kuopos nariams nurodė budėti prie bokšto. Darius Gerbutavičius ir Ignas Šimulionis – du septyniolikmečiai moksleiviai atidavė savo gyvybę vykdydami šaulio pareigą. Jie ir dar dvylika aukų angelų amžiams įrašyti į Lietuvos Laisvės kovų istoriją. Po šios nakties tapo aišku, kad mes Vilniuje – ilgam. Ir kiekvieną minutę galime sulaukti savo „mirties kolonos“. Prof. V. Landsbergis kreipėsi į rūmų gynėjus prašydamas

rūmuose pasilikti tiems, kurie pasiryžę ginti Parlamentą. Silpnesnės sveikatos ir vyresnio amžiaus gynėjai paliko rūmus. Kai kas grįžo namo, kai kas tęsė budėjimą prie laužų. Pasilikusiems buvo leista paskambinti į namus ir paaiškinti, paguosti namiškius. Mano žmona tuo metu buvo aštuntą mėnesį nėščia. Pamenu, kad jai trumpai pratariau: „Jeigu man kas nors atsitiks, saugok ir augink vaikus.“ Netrukus prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų buvo pastatyta barikadų, iškasta prieštankinių griovių, rūmų prieigos apraizgytos spygliuota viela, ant stogo prismaigstyta išaštrintų virbų, kad iš malūnsparnių negalėtų išsilaipinti desantininkai, langai apkalti vieliniais tinklais, viduje kautynėms išdėlioti šimtai maišų su smėliu... Ruošėmės atremti agresorius. Esant tokiai grėsmei, buvo imtasi priemonių apsiginkluoti rimčiau, nes iki to laiko šaulių, kaip ir daugelio kitų gynėjų, rankose buvo tik keli šaunamieji ginklai, o visą kitą ginkluotę sudarė geležiniai strypai, guminės lazdos ir mediniai kuolai. Jau sausio 14 dieną, po kelių išvykų į Kauną, Panevėžį, Alytų ir kitus miestus [tai padaryti buvo labai sudėtinga ir pavojinga, nes kelius kontroliavo sovietiniai desantininkai], šauliams buvo atvežta visa turėta ginkluotė [dauguma medžiokliniai šautuvai], nemažai ginklų [Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų laikų] šauliams padovanojo prie rūmų besibūruojantys ir budintys žmonės, kurie buvo mūsų, gynėjų, gyvasis skydas. Kadangi į Vilnių atvažiuojome kaip stovime, reikėjo pasirūpinti savo higiena. Paskambinau namo ir paprašiau atvežti rūbų pamainą, higienos priemonių ir kitų reikmenų. Sausio 16 dieną atvažiovo tėvas ir žmona. Kadangi šauliams buvo patikėtas rūmų II korpusas, mūsų kontrolėje buvo praleidimo postas iš vidinio kiemelio. Pro šį postą ir prasivedžiau žmoną. Ji palaukė, kol persirengiau, ir jau prakaitu persunkinusią uniformą pasiėmė vežti namo. Kad nereikėtų lipti atgal į rūšį, jog išeitume iš rūmų, nutariau žmoną išvesti pro pagrindinį postą, arčiau. Eidami į pagrindinį postą, koridoriuje susidūrėme su Artūro Skučo rūmų apsaugos vyrais, kuriems didelį įtarimą sukėlė mano žmonos pilvas. Jie pareikalavo atsisegti palatą, o mano žmona juokais jiems leptelėjo: „Bombą nešioju.“ Susinepatogino vyrukai.

Dienos rūmuose slinko labai lėtai, jautėsi įtampa, gaudydavome informaciją apie sovietinių kareivių nusikaltimus, sekėme pasaulio žinias, budėdavome postuose... Buvau paskirtas naktinio patrulio viršininku. Dieną ilsėdavaisi, o naktimis su šauliais patruliuodavome rūmuose ir už rūmų sienų, prieigose, aplinkinių namų kiemuose, su žmonėmis pabūdavome prie laužų... Mūsų žmonės ir skatino kovoti iki pergalės, nes jų akyse matėme viltį, pasitikėjimą ir laisvės troškimą. Pamenu, vieno

naktinio patruliavimo metu, tikrindamas postus, vos negavau „kulipkos“ nuo savo šaulio. Naktimis postams buvo įvestas slaptažodis. Ir tą vakarą nepasitikslinkau naujojo. Užlipome patikrinti posto ant rūmų stogo. Išgirdome komandą: „Stok. Slaptažodis.“ Mane kaip šlapio maišu trenkė. Ogi nežinau! Pagal balsą pažinau, kad poste Albinas Palevičius. Šaukiu jam: „Albinai, tai aš, patrulio viršininkas Stasys Ignatavičius.“ Jis man vėl: „Slaptažodis.“ Girdžiu užtaiso šautuvo garsą. Šakės! Susigriebiau, kad reikia kviesti posto vyresnįjį Vytautą Gešautą. Tik jį išsikvietus buvo užglaistytas šis nesusipratimas. Būtų galima daug papasakoti apie rūmų gynybą, buvo daug įvairių ir juokingų, ir graudžių atsitikimų, bet svarbiausia tai, kad iškovojo pergalę prieš galingą sovietinę imperiją ir pirmieji pradėjome griauti jos pamatus. Šauliai nepalūžo tomis dienomis, savo pareigą atliko ir rūmų apsaugoje išbuvo iki vasario 15 dienos, kai Aukščiausiosios Tarybos pirmininko prof. V. Landsbergio sprendimu rūmų apsauga buvo patikėta sausio 17 dieną įsteigtai Savanoriškai Krašto Apsaugos Tarnybai ir Č. Jezersko vadovaujamai Mokomajai kuopai. Per šį laikotarpį AT rūmų gynboje pakaitomis dalyvavo per 300 šaulių, per 30 šaulių iš rūmų neišvyko nuo sausio 9 iki vasario 15 dienos. Kovo mėn., suderinus su KAD generaliniu direktoriumi A. Butkevičiumi, šauliai tęsė budėjimą AT rūmuose iki rugpjūčio pabaigos. Už pasižymėjimą 178 šauliai buvo apdovanoti Sausio 13-osios atminimo medaliu. Nereikia užmiršti, kad dešimtys šaulių saugojo Lietuvos Vyriausybės pastatą, Gedimino pilį, Juragių ir Sitkūnų retransliacijos stotis, įvairių miestų savivaldybes, pašto skyrius ir daugelį valstybės svarbos objektų. Reikėtų paminėti ir tai, kad mums esant AT rūmuose pasiekė Išėjimo šaulių siuntos Lietuvos Parlamento gynėjams. x

1–4. Akimirkos iš Laisvės gynėjų dienos renginių prie Seimo, 2020 m. sausio 13 d.

1. Pagarbos bėgimas visada pradedamas gėlių padėjimu ant kritusiųjų už laisvę kapų.
2. Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės vadas Julius Svirušis pasiruošęs vesti šaulių rikiuotę į trasą.
3. Gėlių drauge su šauliais padėjo ir giminingų organizacijų atstovai.
4. Šauliškoje rikiuotėje – vėliavų gausa.
5. Buvęs LŠS vadas ats. plk. ltn. Liudas Gumbinas su palaikymo komanda.

PAGARBOS BĖGIMO TRASĄ ĮVEIKĖ TŪKSTANTIS ŠAULIŲ

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Kilpys

Sausio 12-osios rytas nieko gero bėgikams nežadėjo. Beveik visoje šalyje per naktį lijo, tad tą dieną Vilniuje susirinko ištvermingiausi. Jau 29-ąją kartą rengiamas tradicinis tarptautinis pagarbos bėgimas „Gyvybės ir mirties keliu“ yra skirtas Sausio 13-osios aukoms atminti. Oficialiai teigiama, kad bėgime dalyvavo beveik 9 tūkst. asmenų – daugiausia nuo pat 1992-ųjų.

Aikštė prie Antakalnio kapinių, kur amžinojo poilsio atgulė Sausio 13-osios aukos, „žaliavo“ nuo šauliškų marškinėlių gausos. Pasak neformalaus ugdymo specialistės Sandros Vavulo, šiemet į trasą stojo apie tūkstantis šaulių. Bėgimas „Gyvybės ir mirties keliu“ tradiciškai vidurdienį prasidėjo nuo žuvusiųjų amžinojo poilsio vietos Antakalnio kapinėse ir maždaug po pusantros valandos baigėsi prie Vilniaus televizijos bokšto.

Jau kelintus metus iš eilės šaulių kvietimu pagarbos bėgime dalyvaujantys svečiai iš Latvijos ir Estijos giminingų organizacijų džiaugėsi ir žavėjosi šiuo renginiu. Iš Parnu miesto atvykusių jaunuolių „Noored Kotkad“ ir „Kodututred“ narių delegacijos vadovė Kitija Shohireva sakė, kad buvo nuostabu: „Didžioji dalis atvykusiųjų pirmą kartą dalyvauja tokiam bėgime. Mes labai džiaugiamės per tokį trumpą laiką užsimezgsiomis draugystėmis, štai kaimynai iš Latvijos bėgo šalia ir pagelbėjo mums dėl vandens. Ir lietuviai buvo labai geri, nors, prisipažinsiu, buvo neramu prieš bėgimą, nes daugelis naktį nemiegojo, bet mes visi įveikėme trasą, nors lengva nebuvo“, – šypsojosi pašnekovė.

Latvijos „Jaunsardze“ delegacijos vadovas Andris Juškanas tvirtino, kad specialiai niekas

iš jaunuolių šiam bėgimui nesiruošė, nors daugelis patirties turi. „Praeitais metais dalyvavome Rygos maratono renginiuose, tačiau bėgome trumpesnes distancijas, tad šitas bėgimas mums buvo neblogas išbandymas. Ypač kalnas, kuris toks ilgas“, – sakė A. Juškanas.

Džiugu, kad prie Baltijos valstybių atstovų šiais metais pirmą kartą prisijungė ir Lenkijos Pamario Kališo (Kalisz Pomorski) miesto sukarintos mokyklos atstovai, kurie iš karto po finišo sulaukė lenkų kalba transliuojančios žiniasklaidos dėmesio. Delegacijai vadovavęs Andrzej Kowalewski sakė, kad jie nusprendė savo vizitą į Lietuvą kiek pailginti ir kitą dieną aplankyti įžymias Vilniaus vietas.

Laisvės gynėjų atminimui skirti bėgimo renginiai, kuriuos organizavo Lietuvos atstovybės užsienyje ir lietuvių bendruomenės, šiemet neapsiribojo tik Lietuva. Bėgimai taip pat vyko Belgijoje, Danijoje, Ispanijoje, Italijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Nyderlanduose, Suomijoje, Vokietijoje ir kitose šalyse. Visai tikėtina, kad ši tradicija ilgainiui taps dar vienu unikaliu lietuviškosios savimonės reiškiniu. x

4

MISIJA –
VĖLIUČIONYSE

„Trimito“ informacija

Praėjusių metų spalį Vėliučionių socializacijos centre savo veiklą pradėjo Lietuvos šaulių sąjungos savanoriai. Šauliai Centre lankosi kiekvieną mėnesį. Gruodžio 15 dieną Karaliaus Mindaugo 10-osios rinktinės ir G. Žagunio 1014 ŠK šauliai eilinį kartą lankėsi Vėliučionių socializacijos namuose R. Kabalinienė. Jai antrino

Kauno muzikinio teatro solistas, šaulys Juozas Janušaitis, pabrėžęs profesionalizmo didėjimą. „Pirmasis konkursas vyko „Vyturio“ gimnazijoje ir jis pasikeitė iš esmės. Atsirado daugiau chorų, bendrai atsakomybė ruošiantis išaugo kelis kartus ir džiaugiamės, kad tas prastasis „saviveikliškumas“, kuris iš tiesų yra neatsakingas požiūris į muziką, nyksta“, – sakė J. Janušaitis.

Tai buvo ketvirtas šiais mokslo metais susitikimas su Vėliučionyse gyvenančiais vaikais. Šauliai pravedė išgyvenimo pamokėlę su vaikais lauke, pamokė juos uždegti ugnį bei kartu išbandė sauso davinio skonį (ačiū mechanizuotosios pėstininkų brigados „Geležinis Vilkas“ štabo kariams, kurie geranoriškai padovanojo vieną kitą po pratybų likusį SD paketą).

Vėliau bendravimas persikėlė į sporto salę, kur šauliai vaikams įteikė kalėdines dovanas. x

1.

2.

3.

1. Kilni misija Kalėdų Senio įsakymu – dovanų perdavimas.
2–3. Išgyvenimo pamokos.

Plk. Pr. Saladžiaus šaulių rinktinė žygiuoja Utenos miesto gatvėmis. Žygio kolonos priekyje ats. kpt., rinktinės metodininkas Ričardas Puodžiukas.

5

PLK. PRANO SALADŽIAUS
ŠAULIŲ RINKTINĖ ŠVENČIA ŠIMTĄJĮ GIMTADIENĮ

Tekstas ir nuotraukos – Valdas Mintaučkis

1919 metų birželio 27 dieną įkurta Lietuvos šaulių sąjunga – idėjinių vadovų Vlado Putvinskio ir Mato Šalčiaus sugalvota kaip valstybės remiama organizacija, turėjusi įtvirtinti šalies nepriklausomybę kovojant su bolševikais, bermontininkais ir lenkais, padedanti užtikrinti nacionalinį saugumą.

Tų pačių metų gruodžio ketvirtoji Utenos gyventojams buvo išoriškai ne ypač pastebima diena, tačiau miestui turėjusi didelės patriotinio ir kultūrinio auklėjimo įtakos – Lietuvos šaulių sąjungos centro valdybos 1919 metų posėdžio protokolo Nr.14 nutarimu įsteigtas Utenos skyrius, patvirtinta valdyba, galėjusi veikti leidus karo komendantui.

Utenos šaulių rinktinės ištakos prasideda 1919 metais, kovomis su bolševikais, pradėjus steigti partizanų būrius. Vienas tokių buvo Zigmo Pakalnio vadovaujamas netoli Utenos esančiame Vosgėlių kaime suformuotas būrys, kuris 1920 metų sausio 13 dieną perorganizuotas į šaulių būrį. 1933 metais Utenoje pastatyti šaulių namai, kurių kaštai kelis kartus viršijo miesto biudžetą, tapę vienu įspūdingiausių Utenos pastatų, kartu ir pačiais moderniausiais šaulių namais Lietuvoje, virto kultūros centrų, turėjusių jungti ir plėsti tautiškai kultūrinį darbą.

Į išskilmingą atidarymo ceremoniją atvažiavo ministras pirmininkas Juozas Tūbelis su beveik visu ministrų kabinetu.

Atgavus nepriklausomybę, teisėtiems savininkams buvo grąžinti Šaulių namai, prasidėjo atkuriamieji darbai. Pirmasis atsikūrusios kuopos vadas buvo Gediminas Lukoševičius, vėliau – Vilius Taujanskas, 1992 metais šias pareigas perėmęs Juozas Dulskis buvo paskirtas Utenos Šaulių kuopos vadu, iki 1993-ųjų buvo šaulių rinktinės vadas, o 1993–1995 metais – rinktinės vado pavaduotojas. 2014 metais rinktinei buvo suteiktas kraštiečio plk. Prano Saladžiaus, žmogaus, 1935–1940 metais buvusio LŠS vado, vardas.

2019 metų gruodžio 14 dieną kur kas didesnės ir skaitlingesnės visos Utenos apskrities miestelių ir rajonų centrų kuopos šventė šaulių rinktinės įkūrimo šimtmetį. Policijos kortežo lydimą šaulių koloną, nužygiavusį į Kristaus Žengimo į dangų

1.

bažnyčią, išklusė mišias, aukojamas kunigo Kęstučio Palepšio. Šaulių namų kieme nuaidėjo Anykščių šaulių kuopos patrankos salvės „Už plk. Prano Saladžiaus šaulių rinktinę“, „Už Lietuvos šaulių sąjungą“, „Už Lietuvą“. Salėje svečius ir šaulius pasitiko Adolfo Šapokos gimnazijos pučiamųjų instrumentų orkestras „Cinkas“, vadovaujamas Vytauto Latono.

Sugiedojus „Tautišką giesmę“ ir tylos minute pagerbus amžinybėn išėjusius bendražygius, rinktinės nueitą šimtmečio kelią apžvelgė Anykščių Dariaus ir Girėno 901-osios kuopos šaulys, istorijos mokslų daktaras Norbertas Černiauskas. Sveikindamas Lietuvos šaulių sąjungos vadas pulkininkas leitenantas Gintaras Koryzna akcentavo, kad per šimtą metų nuo įkūrimo dienos rinktinė nedaug kuo pasikeitė – ji tokia pat aktyvi ir visapusiška, Šaulių sąjungoje išsiskirianti subalansuota veikla kariniame ir jaunųjų šaulių, kurių yra apie 50 procentų, rinktinės ruošime ir, kas labiausiai imponuoja, yra lyderiai kultūriniame gyvenime. Tik iniciatyvūs žmonės gali paskatinti ir pritraukti kitus, įtraukti į visuomenę svarbias veiklas. Šaulių sąjunga didėja ir susiduria su naujais

iššūkiais, pozicija visuomenėje įtraukia į vis daugiau veiklų.

Daugybei rinktinės šaulių už sąžiningą pareigų vykdymą ir aktyvią šaulišką veiklą LŠS vadas pareiškė padėkas, o pačius aktyviausius apdovanojo trečiojo laipsnio pasižymėjimo ženklu „Už nuopelnus Šaulių sąjungai“.

Tarp apdovanojimų ir sveikinimų lavinos savos kūrybos šokį „Baltas paukštis“ sušoko Anykščių Dariaus ir Girėno 901-osios kuopos šaulės leva Dutkutė ir Gabrielė Bartkutė, Zarasų 907-osios kuopos „Vytis“ šaulė Silvija Ruzgaitė sudainavo ištrauką „Dievas davė mums“ iš roko operos „Jūratė ir Kastytis“, linksmino šaulių namų kapela „Dar ne sutema“ (vadovė Zita Kviklienė).

Muzikiniu sveikinimu poeto Kęstučio Genio ir kompozitoriaus Alvydo Vilčinsko daina „Grįžtu namo“ bei linkėjimais „Niekada nesuabejokit savo kelio prasmingumu, nepristikite jėgų, neišsigąskite išbandymų stovint Tėvynės laisvės sargyboje“ pagarbą šauliams išreiškė LR Seimo narys Edmundas Pupinis. Į svečius atvykę Ignalinos rajono

2.

1933 metais Utenoje pastatyti šaulių namai, kurių kaštai kelis kartus viršijo miesto biudžetą, tapę vienu įspūdingiausių Utenos pastatų, kartu ir pačiais moderniausiais šaulių namais Lietuvoje, virto kultūros centru, turėjusiu jungti ir plėsti tautiškai kultūrinį darbą.

3.

4.

savivaldybės mero patarėjas Stasys Butkūnas, Utenos savivaldybės administracijos direktorius Audrius Remeikis ir vicemeras Vitalijus Šeršniovas, Zarasų rajonų savivaldybės meras šaulys Nikolajus Gusevas, KASP V rinktinės vadas plk. lt. Vidas Zabiela, Vilniaus pasienio rinktinės vyr. specialistas Jevgenijus Amelinas, Utenos apskrities vyriausiojo policijos komisariato viršininkas Vytautas Vaiškūnas, Utenos priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos viršininkas Rolandas Vilčinskas negailėjo gražių sveikinimų ir liekamąją vertę turinčių dovanų šaulių rinkinei, asmeninių padėkų šauliams.

Sveikino nuolatiniai partneriai – Užpalių gimnazijos Vyžuonų skyriaus atstovai, Utenos rinktinės generolo Silvestro Žukausko 903-iosios kuopos vadas Marius Čereška rinktinės vadei įteikė kuklų suvenyrą.

Šaulių rinktinė – tai ne aš, šaulių rinktinė – tai Jūs, einantys viena kryptimi, – dekodama už parodytą dėmesį ir pagarbą kreipėsi rinktinės vadė Asta Tidikienė. Džiaugiuosi, kad atėjusi dirbti radau komandą, kad sąvoka „broliai ir sesės

šauliai“ yra netušti žodžiai, o komanda, pasiekimai yra visos komandos, visų šaulių nuopelnas. Atėjusi dirbti atsisakiau atskiros kabineto ir persikėliau į bendrą kambarį, kuriame dirbo visi specialistai, bendrai ieškojome optimalių problemų sprendimų. Daug naudos davė bendravimas su istoriku Norbertu Černiausku, kuris tuomet buvo mano pavaduotojas, pasidaviau jo jaunatviškam maksimalizmui, nusprendėme būti matomi, prasidėjo poezijos vakarai po ažuolu, plaukimai baidarėmis. Komandinė būseną ir savitarpio pagalba yra patys tvirčiausi dalykai.

Ne veltui LŠS vadas pulkininkas leitenantas G. Koryzna akcentavo rinktinės lyderiavimą kultūros srityje – iškilmės pasibaigė Utenos kamerinio teatro, įsikūrusio po Šaulių namų stogu ir kurio didžioji trupės dalis yra Šalių sąjungos nariai, Keturakio komedija „Amerika partyje“ ir šventinio torto valgymu. x

5.

6.

1–2. Rinktinė Kristaus žengimo į dangų bažnyčioje.

3. Anykščių Dariaus ir Girėno 901-osios šaulių kuopos senovinės patrankos šventinis.

4. LŠS vadas plk. lt. Gintaras Koryzna padėką įteikia 909-osios „Žalčio“ kuopos vadui Valdui Juodkai.

5. Rinktinės šimtmečio kelią apžvelgia Anykščių Dariaus ir Girėno 901-osios kuopos šaulys, istorijos mokslų daktaras Norbertas Černiauskas.

6. Muzikinis Seimo nario Edmundo Pupinio sveikinimas.

ALYTAUS ŠAULIAI DALYVAVO ŽYGYJE „TRIMS KARIŲ KARTOMS JAMŽINTI“

Tekstas – Brigita Vinikaitytė, karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės šaulė Nuotraukos – L. Damukaitis

1991 metų Sausio 13-osios įvykiai įrodė, kad laisvė – kiekvieno žmogaus indėlis ir atsakomybė. Nūdienos šauliams, savo akimis nemačiusiems skaudžių tos nakties įvykių, laisvė yra tarsi dovana žmonių, kurie, nepabūgę tankų, sausio šalčio ir mirties, iki paskutinės akimirkos stovėjo už visą lietuvių tautą. Jų pasiaukojimas ir drąsa dar šiandien įkvepia kiekvieną nepaliauti tikėti, kad didžios pergalės yra vienybė.

Įprasmindami Laisvės gynėjų atminimą Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės šauliai sausio 12 dieną prisijungė prie KASP Dainavos apygardos 1-osios rinktinės 101-osios kuopos karių organizuoto pėsčiųjų žygio „Trims karių kartoms jamžinti“. Prisijungę prie 20-ties kilometrų trasos, 1-osios rinktinės šauliai aplankė Dainavos apygardos partizanų štabo bunkerį, Punios šilą, Rumbonių piliakalnį, Alytaus I fortą, karininko A. Juozapavičiaus tiltą bei Laisvės angelą.

Žygis, skirtas trimis karių kartoms jamžinti, organizuotas pirmą kartą, tačiau sulaukė gausaus dalyvių skaičiaus – prisijungė apie 150 dalyvių, iš kurių – ne tik alytiškiai. Sulaukta svečių ir iš kitų Lietuvos miestų: Kauno, Kėdainių, Prienų. Šįkart šauliai – bene gausiausiai dalyvavę žygeiviai – kartu su kariais ir civiliais gyventojais turėjo galimybę žygio metu prisiminti Laisvės gynėjus bei Lietuvos karybos istoriją.

Žygis prasidėjo prie Dainavos apygardos partizanų štabo bunkerio Punios šile. Čia, aidint pagarbos salvėms, paskelbta žygio pradžia, prisiminti Lietuvos partizanai. Rezistencinės kovos dalyvių atsidavimo ir stiprybės įkvėpti žygeiviai leidosi į kelią. Kiekvieno sustojimo metu šauliai kartu su kitais žygio dalyviais prisiminė skirtingas Lietuvos karių kartas: pirmuosius Nepriklausomybės kovų dalyvius, miško brolių – partizanų – kovas ir 1991 metų Sausio 13-osios aukas. Kaip ir dauguma žygių, šis neapsiėjo be šiltų emocijų – traukdami gražiausias laisvės dainas, dalydamiesi karšta arbata ir įdomiausiais

pokalbiais žygio „Trims karių kartoms jamžinti“ dalyviai 20-ties kilometrų maršrutą užbaigė sugrįžę prie Laisvės angelo aikštės.

Neatsitiktinai žygio simboliu tapo ugnis, kuri kaip laisvė – puoselėjama ir kurstoma broliškų širdžių – niekadoms neužgęsta. Šauliai kartu su kitais žygio dalyviais, kariais savanoriais, rankose nešdami deglus, Laisvės angelo aikštėje uždegė 14 aukurų. Čia žygeivius pasitiko Alytaus miesto gyventojai, choras. Sugiedojus valstybės himną bei iššovus salves už tris Lietuvos karių kartas, buvo paskelbta žygio pabaiga.

Sausio 13-osios išvakarėse vykęs žygis, skirtas trimis karių kartoms jamžinti, mums, šauliams, – priminimas, kad už savo laisvę ir valstybę esame atsakingi kiekvienas. Kad kiekvieną dieną turime nepaliauti puoselėti savo, šeimos ir tautos vertybių.

Vedami minties, kad laisvė – tai niekadoms neužgęstanti ugnis – broliai ir sesės šauliai laisvę kūrė ir saugo tą ugnį, prie kurios gimė pirmoji Nepriklausomybės kovų dalyvių karta, ugnį, prie kurios meldėsi ir tikėjo Lietuvos partizanai, bei ugnį, kuri 1991 metų Sausio 13-osios naktį su viltimi ir dainomis pašaukė mūsų tautą stovėti ir būdrauti.

Karininko A. Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės šaulė Brigita Vinikaitytė. x

1. Šauliai žengia drąsiai ir visados pirmi.

„AŠ EINU“ – PAKILĖS NUO SOFOS PASAKĖ VOLODYMIRAS IR IŠĖJO Į KARĄ. DOKUMENTINIO FILMO APIE UKRAINOS ĮVYKIUS „MANO TĖVAS“ PRISTATYMAS.

1. Iš kairės į dešinę: filmo pristatyme dalyvavusi režisierė Marta-Daria Klinava ir žuvusio kario dukra Olga Samolenko.

Tekstas ir nuotraukos – Karolina Savickytė

Slenkant paskutiniams trumpametražio dokumentinio filmo „Mano tėvas“ kadrams salėje mirtina tyla. Vieni sėdi susimąstę, kiti verkia... Prieina prie dvejus metus prie filmo dirbusios komandos ir dėkoja – juk įvykiai apie tai, kas vyksta visai šalia mūsų, Ukrainoje. Lietuvoje viešėjusios filmo režisierė dokumentalistė Marta-Daria Klinava iš Baltarusijos ir pagrindinį – žuvusio kario dukros – vaidmenį atlikusi Olga Samolenko pristatė filmą, rodantį vieno į karą įtraukto žmogaus ir jo šeimos istoriją. Su jomis ir pasikalbame.

>>

1. Filmo pristatymas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.
2. Pagrindinį vaidmenį filme atlikusi kario dukra Olga Samolenko.

Marta, jūs su dar viena režisiere Larisa Artiugina iš Ukrainos kūrėte šį filmą dvejus metus. Nuo ko viskas prasidėjo?
Pradžioje tai buvo 15 minučių siužeto apie žuvusį karį Volodymyrą Samolenko idėja, Larisa pasiūlė prisidėti prie projekto, man tai pasirodė įdomu. Bet medžiagos buvo labai mažai – tik vienas interviu ir laidotuvės. Tad nusprendėme įrašyti vieną interviu su jo dukra Olga. Pabendraavę su ja supratome, kad tai turi būti filmas apie ją ir jos bei tėvo tarpusavio santykius. Filmavome dvejus metus – buvo sunku, nes darbas vyko pusiau savanoriškais pagrindais – neturėjome stipraus finansinio palaikymo, tik idėjai neabejingų žmonių ir organizacijų. Prie projekto dirbo apie penkiolika žmonių. Buvo sunku rasti žmones, kurie galėtų dirbti prie jo ištiesai, todėl keitėsi operatoriai, kai ką teko filmuoti man pačiai.

Pats filmas buvo kuriamas iš „dviejų pusių“. Larisa pažinojo pagrindinį herojų Volodymyrą. Jai tai buvo labai asmeninė istorija su daug ukrainietiško konteksto. Aš, deja, nebesuspėjau jo pažinti, nes jis buvo žuvęs, bet susipažinau su jo dukra Olga ir „užkibau“ būtent stebėdama iš šono, kaip ji išgyveno tą traumą. Taip ir išėjo – vienas filmas, o perspektyvos dvi.

Apie ką yra pati istorija?
Olgos tėvas žuvo 2015 metais prie Debalcevo. Tai buvo vienas aštriausių karo epizodų. Dvejus metus žinodama, kad tėvas žuvo, ji negalėjo jo palaidoti, nes negalėjo rasti palaikų ir jų identifikuoti. Tėvas buvo vieno žinomiausių savanorių batalionų „Donbas“ karys. Tuo metu jau beveik sudarius antrąsias Minsko paliaubas separatistai dar atakavo strategiškai svarbų Debalcevo miestą norėdami bet kokia kaina jį užimti. Volodymyras žuvo būtent per tas kautynes.

Olga filme kalbasi su tėvo bendražygiais ir bando sužinoti apie paskutinius jo mėnesius, naujai atranda tėvą, nes pati su juo matėsi labai retai.

Kokia yra pagrindinė žinia kuriant tokį filmą?
Marta: žinių čia daug, bet man asmeniškai buvo svarbus traumos išgyvenimo etapas ir tokio pasirinkimo priėmimo momentas. Galima sakyti, tai buvo netgi terapinė patirtis. Su Olga dirbome dvejus metus. Parodę filmą Ukrainoje supratome, kad jis buvo reikalingas ne tik mums, bet ir žiūrovui. Buvo labai emocionalių reakcijų – žmonės verkė. Po vieno iš pasirodymų priėjo moteris, kurios draugas žuvo prabuvęs

kare tris dienas. Ji labai ant jo pyko, bet po šio filmo jai tapo lengviau. Galvojau, kad su penkerius metus vykstančiu karu ukrainiečiai jau susigyveno, bet ne. Tas karo skausmas, galima sakyti, yra nacionalinė trauma.

Olga: man buvo sunku dar kartą visa tai išgyventi. Kai pasiūlė kurti filmą, susimąsčiau, kam visa tai daryti. Kai pirmą kartą jį pažiūrėjau, tai suveikė kaip terapija. Pridėčiau dar tokį filmo motyvą – Ukrainoje vyksta ne tik fizinis karas, bet ir karas tarp visuomenių – dalis žmonių supranta, kad karas vyksta arba netgi tie įvykiai juos yra asmeniškai palietę, kiti karo buvimą neigia. Todėl yra sunku netgi gyventi tarp tokių žmonių – iš jų sulauksi tik negražių žodžių, paramos iš jų tikėtis neverta. Filmas man leido pagaliau pajauti žmonių palaikymą, jo gavau tikrai daug. Ukrainoje parodyti šį filmą buvo labai svarbu tam, kad žmonės suprastų, jog karas vyksta ir jis griaua paprastų žmonių likimus.

Olga, kaip susipažinote su režisierėmis ir ar lengvai sutikote dalyvauti tokio filmo kūrime?
Su Larisa susipažinau tada, kai ji norėjo perduoti interviu tėvui, kuris sužeistas gulėjo ligoninėje. Žuvus tėvui, ji man

Deja, valdžia nepadėjo. Jeigu ji būtų prisidėjusi prie paieškų, šis procesas ir būtų trukęs du tris mėnesius. Kai nuvažiavau į bazę, kur tarnavo tėtis, ir paklausiau, ką man daryti, jie tik gūžčiojo pečiais, nes jis žuvo per pirmąją bangą, o tada jokios vienos registrų sistemos nebuvo.

padėjo patekti į karines bazes pas tėvo bendražygius, nes manęs vienos ten neleidavo. Vėliau man pasiūlė sukurti filmą – pasilikau laiko pagalvoti, artimieji šios idėjos nepalaikė. Bet patikėjau tėvo pasirinkimu – jis su blogais žmonėmis niekada nedraugavo. Norėjau išsaugoti prisiminimus apie jį ir filmas man pasirodė labai tinkamas variantas. Dabar jaučiamės pamiršti tame kare, todėl ir keliaujame su tuo filmu, kad pažadintume emocijas. Įsiminė, kai filme vienas šventikas pasakė: „Mes negalime tau jo grąžinti, bet galime apie jį kalbėti.“ Labai didžiuojusi, kad turėjau tokį tėvą.

Filme matoma, kad jūsų tėvas pradėjo stebėti Maidano įvykius sėdėdamas ant sofos prieš televizorių. Kas įvyko, kad jis neliko stebėtoju ir pakilo tam, kad paaugotų gyvybę už šalį?
Taip, tėtis iš pradžių sekė Maidano naujienas žiūrėdamas žinias, bet, kai pradėjo Kijevo centre žudyti žmones, jis susiruošė ir išėjo į karą. Bandėme jį atkalbėti, nes prieš tai du mėnesius jis pragulėjo ligoninėje, jam buvo 45-eri, tad manėme, kad neatitiks medicinos komisijos normų. Praėjus kelioms dienoms jis pranešė perėjęs komisiją. Su mama negalėjome patikėti – XXI amžius, o vyksta realus karas.

Volodymyras padarė sunkų sprendimą – palikęs šeimą išėjo į karą. Kaip manote, kodėl jis padarė būtent tokį sprendimą?
Labai pykau ant tėvo, bet šio filmo kūrimas padėjo man suprasti jo poelgį. Dabar suprantu – jis gimė būti kariu, tai visada buvo jo kraujyje, sieloje. Jis buvo nacionalinės gvardijos veteranas nuo 1990-ųjų. Kai prasidėjo karas, jis atėjo ir pasakė: „Aš einu, nes visa tai turi baigtis, reikia laužyti šitą sistemą, reikia, kad valstybė būtų tik geresnė ir ginti ją. Juk čia mūsų žemė.“ Man sunku, nes turėjau tikrai labai gerą tėtį – jis man ir vaikystėje buvo geriausias draugas. Bet aš priėmiau jo sprendimą – jis herojus ir aš turiu tai gerbti.

Kaip pastarieji dveji metai, kai buvo kuriamas filmas, pakeitė jūsų gyvenimą. Ar nebuvo noro eiti tėvo pėdomis?
Tuo metu, kai tėtis žuvo, dar mokiausi – mokslus pavyko pabaigti, bet dėl depresijos buvo sunku grįžti į normalų gyvenimą. Taip, buvo minčių eiti į karą, nes paramos neturėjau, nežinojau, į ką atsiremti ir ką daryti. Kai buvo teikiami apdovanojimai žuvusiųjų šeimos nariams, priėjęs seržantas minėjo, kad žuvusių karių vaikams yra galimybė stoti į karines katedras. Norėjau tai padaryti iš pykčio. Bet praėjo laiko ir dabar gyvenu normalų, paprastą gyvenimą.

O mamai sunku – ji vis dar gyvena praeitimi, jiedu vienas kitą labai mylėjo.

Paieškos, kurios turėjo trukti kelis mėnesius, tapo dvejais metais. Ar oficiali valdžia padėjo jums ieškoti tėvo?
Deja, valdžia nepadėjo. Jeigu ji būtų prisidėjusi prie paieškų, šis procesas ir būtų trukęs du tris mėnesius. Kai nuvažiavau į bazę, kur tarnavo tėtis, ir paklausiau, ką man daryti, jie tik gūžčiojo pečiais, nes jis žuvo per pirmąją bangą, o tada jokios vienos registrų sistemos nebuvo. Kiekviename žingsnyje reikėjo patirti daug išgyvenimų, kad būtų kažkoks rezultatas.

Kadangi tėvo kūnas pradėjo irti, jo nebebuvo galima atpažinti, reikėjo padaryti DNR tyrimą. Visa tai užtruko dvejus metus, vienas DNR tyrimas kažkur pasimetė, antras neva nerodė giminystės ryšių, tik trečią kartą, kai jau jie buvo prispausti, pavyko įrodyti savo tiesą. Man vėliau tyrėja sakė, kad visi trys tyrimai yra bazėje – niekas tiesiog nenorėjo tuo užsiimti.

Tyrėjai keitėsi – viena paskirta išėjo į pensiją, ir niekas nekrustelėjo, kol nepaprašiau, kad skirtų naują, kitas nebeatsiliepė. Padėjo tik žmonės, kuriems rūpėjo, – savanoriai ir viena iš režisierių – Larisa. Ji užsiėmė tuo net tada, kai jau buvau nuleidusi rankas. Tam, kad pasiektčiau tikslą, teko netgi kreiptis į teismą – kadangi ten žuvę kariai buvo pakišti, vienas bendražygis, kuris matė, kaip žuvo mano tėvas, davė parodymus teisme. Norėtusi padėkoti tyrėjai iš Dniepro – ji galėjo tuo neužsiimti kaip kiti, bet ji padėjo. Tėvo kūnas visą laiką buvo Dniepropetrovske.

Tokie žmonės kaip jūsų tėvas sustabdė Rusijos agresiją Ukrainoje. Ukrainos prezidentas V. Zelenskis dabar kalba apie taiką Ukrainoje, apie karo baigtį. Kas jums, Olga, kaip žuvusio kario dukrai, yra taika?
Žinoma, norėčiau, kad karas baigtųsi, bet tai nereiškia, kad tiesiog paliktume savo pozicijas. Juk kiek žmonių jau dėl šito paaukojo savo gyvybę. Netgi socialiniuose tinkluose matau tas baisias publikacijas, kuriose rašoma apie žuvusias merginas, vaikų turinčias moteris, todėl negalime tiesiog pasiduoti, sutikti su visomis sąlygomis. Norisi, kad viskas išsispręstų ir niekas nebežūtų – juk žūsta niekuo nekalti žmonės. ×

1. Tėvynės labui!

Tema, kuria noriu pasidalyti, radosi vadovaujant mokomajai kuopai. Įvadinėse paskaitose paprastai kiekvienas pasidalija mintimis, kodėl nusprendė stoti į Lietuvos šaulių sąjungą. Atsakymų būna įvairiausių. Vieni – motyvuoti, kiti – neapgalvoti. Tai nėra blogai. Kartais atsakydamas į klausimą, kandidatas pasako kažką panašaus: „Ilgai galvojau apie šaulius, bet lankiau šachmatų būrelį ir nebuvo laiko, dabar atsirado laiko, tad

8 ŠAULYS: SAVANORIS AR PRIEVO LININKAS?

Tekstas – Gabrielius E. Klimenka
Nuotrauka – Valdas Kilpys

nusprendžiau stoti į šią organizaciją. “Atrodo, geras atsakymas, tačiau, kai pasigilini, kai stebi tolesnį tokio šaulio gyvenimą LŠS, matai, kad jis narystę vertina kaip priklausymą eiliniam būreliui. Kalbėdamas apie šį fenomeną su kitais šauliais, priėjau prie išvados, kad tokio požiūrio priežastis – savivokoje, o būtent tame, kas yra šaulys – savanoris ar prievolinkas. Tema – nelengva, diskutuotina, tačiau, manau, itin svarbi.

Įvadinėse paskaitose ar kam nors pasakojant apie šaulišką gyvenimo būdą, mes paprastai akcentuojame savanorystės principą. Šaulys pristatomas kaip savo noru laiką tėvynės gynimo reikalams skiriantis pilietis. Niekada nesutikau su tuo, kad žmogus, davęs priesaiką, gali būti vadinamas savanoriu. Išskilminga priesaika savo valstybei kyla iš senovinių iniciacijos apeigų. Iniciacija paprastai yra neatšaukiama, trunkanti visą gyvenimą. Iniciaciją asmuo renkasi savo noru, tačiau

po jos įgauna ne tik priklausymą socialinei grupei, bet ir begalę prievolių bei pareigų, savanorystės tame, tiesą pasakius, lieka be galo mažai. Kaip pavyzdį galėtume įvardyti krikšto sakramentą katalikų bažnyčioje. Krikšto apeigos yra iniciacija į Kristaus mokinius. Ką matome krikšto apeigose? Lygiai tuos pačius dėmenis: asmuo renkasi jį savo noru, asmuo išpažįsta savo tikėjimą taip prisiekdamas ištikimybę Kristui, tada pasižada laikytis Bažnyčios mokymo ir priesakų. Po krikšto asmuo įgauna begalę pareigų: bent kartą metuose atlikti išpažintį bei priimti Eucharistiją, sekmadieniais lankytis mišiose ir t. t. Nieko neprimena? Šaulys, duodamas priesaiką, ją renkasi savo noru, prisiekia ištikimai laikytis LŠS įstatymų ir įsakymų, jis privalo baigti bazinį šaulio kursą, dalyvauti pratybose ir t. t. Galų gale iniciacijos metu turi įvykti ontologinis asmens perkeitimas. Prisiekęs šaulys pradeda gyventi pagal šauliškus principus. Gal ne kiekvienam tai sekasi, bet čia svarbiau principas

Žinoma, nūdienos asmenybei be galo svarbus savanoriškumo principas. Jam tai laisvė, gero tikslo siekimas aukojant savo laiką. Prievolė, priešingai – siejama su kažkuo neigiamu, priverstiniu darbu. Kita vertus, savanorystėje pasidaro svarbus aukos aspektas. Žvelgiant per šią prizmę, savanorystė įgauna taurumo ar net su kankinyste sietino prieskonio.

Prasminiai terminologijos aspektai gali generuoti nesusipratimus, tad svarbu apsibrėžti sąvokas. Norėdami vienas kitą suprasti, išsakydami sąvoką turime ją suvokti identiškai, kalbėti ta pačia kalba, tokiomis pačiomis sampratomis. Taigi, ką turiu omenyje sakydamas žodį „savanoris“. Tai – nuotaikos žmogus. Tai – asmuo, nevaržomas įsipareigojimų. Šiandien jis turi norą nuveikti ką nors doro kitų labui, o rytoj to noro nebelineka, tad jis užsiima kitomis sau maloniomis veiklomis. Savanoris veikia, kai tą dieną neturi kokios nors įdomesnės ar, jo manymu, svarbesnės veiklos. Kokie tie svarbesni reikalai, nusprendžia jis pats. Viskas gerai, jei tie svarbesni reikalai susiję su darbu ar šeimos geroje, bet kitam ne ką mažiau svarbus reikalas – tą dieną rodomos krepšinio varžybos, pasisėdėjimas bare su draugais ar elementarus žaidimas kompiuteriu. Savanoris, nepriklausoma asmenybė, daranti tai, ko jam šią akimirką norisi. Jis eina ten, kur jam smagu, kur jaučiasi naudingas ir, neslėpkime to, svarbus. Jis ieško veiklų, kuriose gali save realizuoti. Sukarintoje organizacijoje prisideda ir tai, kad jis turi teisę išdidžiai nešioti uniformą. Na, o tada panos žavisi, draugai pavydi ir t. t. Savanorystės priežastys gali būti pačios įvairiausios: savirealizacija, altruistinių darbų poreikio patenkinimas, neturėjimas ką veikti... Sąrašą galima tęsti be galo.

Kai kalbame apie „prievolę“, paprastai omenyje turime kažką nemalonaus, kažką vergiško, varginančio bei dvelkiančio nuobodumu ir rutina. Visuomenėje paprastai šis žodis tariamas su neigiamą konotacija. Netikite, paklauskite patys, kuo geriau būti, prievolinku ar savanoriu? Ko gero, pamatysite, kad savanorystė vertinama labiau. Natūralu, niekas nemėgsta prievolių. Nepaisant visuomenėje egzistuojančios neigiamos sampratos, manau, prievolinku būti geriau nei savanoriu. Prievolinkas yra tas, kuris nebijo įsipareigoti. Įsipareigoti ne tik smagiems dalykams, bet ir be galo nuobodiams ir rutiniškiems darbams. Įsipareigojimas reiškia ėjimą iki galo ir visų jėgų atidavimą dėl bendro tikslo. Prievolinkas yra tas, kuriam ši pareiga yra gyvybiškai svarbi. Man pačiam buvimas prievolinku siejasi su ištikimybė. Prisiekiamo ištikimybę Lietuvai ir Šaulių sąjungos idėjoms. Jei to nepastebėjote, siūlau dar kartą perskaityti priesaikos tekstą.

Manau, čia daug kas remiasi į mūsų pačių mentalitetą. Kaip jau minėta anksčiau, priesaika kaip iniciacija, turėtų pakeisti visą žmogaus mąstyseną. Žinoma, dažnai tas virsmas neįvyksta.

Taigi asmuo, turintis savanorio mentalitetą, neretai bijo įsipareigoti galutinai, nes žino, jog įsipareigojęs nebegalės pasitraukti. Prievolinkas supranta, kad jis neturi teisės trauktis, ir tai jis pasirenka laisva valia. Jei savanoris puikiai žino savo teises, prievolinkas suvokia ne tik jas, bet ir savo pareigas. Kodėl tai svarbu? Ne teisės kyla iš pareigų, o pareiga – iš teisių. Asmuo, atliekantis pareigą, įgauna moralinį pagrindą naudotis teisėmis. Ir priešingai – jei remiasi pirmiausia į teises, nesijaučia privalęs vykdyti pareigas.

Kaip atpažinti savanorį ir prievolinką? Prievolinkas daro tai, ką privalo. Jis, nepaisydamas trukdžių, atlieka kiekvieną jam pavestą darbą. Jis nesiginčia, nebamba, jei kažkas vyksta ne taip. Nors nei prievolinkas, nei savanoris šiuo atveju pinigų negauna, pirmojo atveju darbas atliekamas iki galo, savanoris žino, kad bet kada gali mesti darbą ir jausis teisingas. Prievolinkas Šaulių sąjungą vertina kaip gyvybiškai svarbų savojo identiteto dėmenį, o savanoriui tai labiau yra būrelis, kuriame gali save realizuoti. Savanoriui nėra didelio skirtumo, kokiai organizacijai jis priklauso, čia svarbus savirealizacijos ir smagumo aspektas. Savanoris paprastai mėgsta, kai jį paliaupsina už atliekamą veiklą, o prievolinkui svarbiau atlikti darbą, nei būti keliamam ant pjedestalo.

Taip pat savanorį išduoda tai, kiek jis laiko skiria savo organizacijai. Nepaisant įvairių gyvenimiškų niuansų, savanorystė ilgai

netrunka. Ji vyksta trumpais pribėgimais. Štai jis savaitę aria kaip jautis, tada dingsta porai mėnesių. Tokie pripulimai vyksta daugiau mažiau periodiškai, deja, nebūna tęstinumo. Prievolinkas, net ir turėdamas mažai laiko, savo prievolės atlieka nuolatos. Vienas daugiau, kitas mažiau, tačiau kryptingai ir nenutrūkstamai. Jei vyksta pratybos ar koks renginys, prievolinkas jose dalyvauja nepaisydamas nieko, o savanoris laikosi principo: šiandien lyja, tad tėvynę ginti mokysiuosi kitą dieną. Savanoris paprastai renkasi tik tokias veiklas: palakstyti po mišką su ginklu, gražiai pasirodyti renginyje, tačiau jam mažai rūpi tokios veiklos, kuriose jo nepastebi. Prievolinkui nėra taip svarbu, kokia veikla, jį pašaukė, jis ir eina.

Žinoma, reikia suprasti, kad kalbėdamas truputėlį šaržuojau. Tiesiog norisi, kad mums šauliškumas nebūtų eilinis būrelis, o gyvenimo būdas. Norisi, kad šaulys būtų pasiryžęs būti ten, kur jo reikia, ir kad tai nepriklausytų nuo nuotaikos ar kitų nereikšmingų faktorių. Norisi, kad renginiuose dalyvautų ne tie patys trisdešimt šaulių, o bent jau 1 000 naujų. Deja, kol ugdomės savanorišką savivoką, kyla problemų dėl dalyvavimo pratybose, visuomeniniuose renginiuose, mokymuose. Suvokęs, kad esi prievolinkas, nebekeli sau tokio klausimo – dalyvauji, nes privalai.

Kita vertus, šauliu tampi savanoriškai, priesaiką duodi taip pat laisva valia, bet ties tuo savanorystės mentalitetas ir turėtų pasibaigti. Kodėl tai svarbu? Todėl, kad esame sukarinta organizacija, o tai turi tam tikrų sprendimų ir savanoriškumą eliminuojančių pasekmių. Kalbu apie įsakymus ir jų vykdymą. Savanoriui negali įsakinėti, o jei įsakai, nesi tikras, ar jis tą įsakymą vykdys. Galbūt jam šiandien nėra nuotaikos, o čia dar kažkas zaunija. Taigi grįžtame prie to, kad šaulys yra prievolinkas. Jis gauna įsakymą ir jį vykdo. Nediskutuoja, neprieštariauja, o vykdo. Na, bent jau taip turėtų būti sukarintoje organizacijoje, tikiu, kad ir bus.

Pabaigoje norisi dar vieno nedidelio pastebėjimo. Priesaiką duodame „negailėdami jėgų ir gyvybės“. Kas turėtų būti negerai dėl aukščiausio aptarto savanorio savisaugos instinkto? Jis nori mirti už būrelį? Ar išaušus dienai X pasitraukti? Šią dieną asmeniškai labiau pasitikėčiau turinčiais prievolinko mentalitetą, to, kuris žino, kad turi daryti viską, kas priklauso nuo jo jėgų, kad apgintų Lietuvą.

Taigi, kas esi, broli, sese, šauly? ×

TVIRTU ŽINGSNIU Į 2020-UOSIUS!

Tekstas – Stasys Ignatavičius, LŠS atkūrimo iniciatyvinės grupės steigėjas, LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas

Šaulių sąjunga tvirtu žingsniu įžengė į 2020-uosius. Pastarieji keleri metai parodė, kad Lietuvos šaulių sąjunga – stipriai progresuojanti patriotinė gynėjų organizacija ir jos pasiekimai bei rezultatai aplenkė kai kuriuos keliamus jai uždavinius ir lūkesčius. Galime pasidžiaugti pasiektais rodikliais karinio parengimo, viešosios tvarkos palaikymo, pirmosios medicinos pagalbos suteikimo, jaunosios kartos auklėjimo ir švietimo, Lietuvai nusipelnusių asmenybių įamžinimo ir pagerbimo, tautinės kultūros plėtojimo organizacijos veiklos srityse. Tai – saldūs LŠS vadovybės ir visų šaulių bendro darbo ir susipratimo vaisiai. Galbūt kai kuriais rodikliais mes aplenkėme ir Lietuvos kariuomenę?

Bet tai dar ne viskas – šauliai su kiekviena diena tobulėja ir mokosi įgyti daugiau žinių organizacijos veiklos sferose. Pernai iškilmingai paminėjome tris istorines Šaulių sąjungos sukaktis – organizacijos įkūrimo 100-metį, atkūrimo Išeivijoje 65-metį ir atkūrimo Lietuvoje 30-metį. Prieš 30 metų buvome tautos atgimimo pažadinta ir iš tarpukario atskriejusi blanki kibirkštelė, kuri galėjo užgesti nuo lietaus lašo ar vėjo gūžio, o dabar esame didžiulis augantis laužas, kurio nepajėgs užgesinti jokia žmogaus jėga ar gamtos stichija, nes tas laužas su kiekviena diena liepsnoja smarkiau kurstomas pasiaukojamu šaulių darbu nepriklausomai Lietuvai.

2020-aisiais susidursime su naujais iššūkiais ir uždaviniais. Šauliai toliau tobulės ir kels savo rodiklius visose organizacijos veiklos srityse, o jų indėlis stiprinant bei ginant mūsų valstybę ir jos žmonių gerovę kasdien didės, kartu didės mūsų visuomenės pasitikėjimas organizacija ir jos nariais. Šiais metais taip pat gausu sukakčių. Minėsime pirmos atkurtos Šaulių sąjungos konferencijos 30-metį, LŠS studentų šaulių korporacijos „Saja“ atkūrimo 10-metį, „Trimito“ leidybos šimtmetį, Žalgirio mūšio 610-ąsias metines (1990 metais šaulių delegacija dalyvavo Žalgirio mūšio 580-ųjų metinių iškilmėse ir buvo pirmoji Lietuvos visuomeninė organizacija, pasirodžiusi tarptautinėje arenoje), vieno iš Šaulių sąjungos įkūrėjo Mato Šalčiaus 130-ąsias gimimo metines, žymios visuomenės ir Šaulių sąjungos veikėjos, LŠS moterų garbės vadės Emilijos Gruzdytės-Putvinskienės (Vlado Putvinskio žmonos) 145-ąsias gimimo metines, pirmojo Nepriklausomybės kovose žuvusio šaulių būrio vado Vinco Dovydaičio žūties 100-ąsias metines, žymaus valstybės veikėjo, buvusio LŠS Centro valdybos pirmininko Stasio Šilingio 135-ąsias gimimo metines, Truskavoje ir Troškūnuose žuvusių jaunųjų šaulių žūties 100-ąsias metines. O kiek dar numatyta mokymų, pratybų, kursų, stovyklų, minėjimų ir kitokių parengčių. Viso to mokomės, tobulėjame ir augame...

Tačiau kai ko dar reikėtų pasimokyti – išmokti gerbti tuos, kurie pastatė atkurtos organizacijos rūmų pamatus, kurie „kovojo“ su politikais, kad organizacija turėtų savo įstatymą. Beje, tai išskirtinis atvejis, kai Lietuvos Respublikos Seimas visuomeninei organizacijai priėmė įstatymą, dėl kurio organizacija pasiekė tokias aukštumas. Yra toks žodelis „eks“. Ir bėgant laikui su tuo žodeliu turi susitaikyti ir įvairaus lygio vadai, ir įvairaus lygmens organizacijos pareigūnai. Tačiau šis žodelis niekada „neprilips“ prie organizacijos, rinktinių ar kuopų atkūrėjų.

Atkūrėjas iki mirties išliks atkūrėju be jokio „eks“. Taip pat nereikia užmiršti, kad Šaulių sąjungos atkūrimo procesas vyko dar sovietinės okupacijos metu ir atkūrėjai rizikavo būti persekiojami ar suimti sovietinių represinių struktūrų. Žinant, kad sovietams okupavus Lietuvą sovietinė valdžia jau pirmosiomis okupacijos dienomis organizaciją likvidavo, o šauliai buvo persekiojami, suimami, kalinami, tremiami, žudomi...

Na, ir baigdamas noriu pacituoti Šaulių sąjungos įkūrėjo Vlado Putvinskio vaikaičio, Lietuvos šaulių sąjungos Išeivijoje atkūrėjo prof. Vaidievučio Andriaus Mantauto žodžius, pasakytus 1994 metais Čikagoje per Išeivijos šaulių suvažiavimą: „Ateis diena, kai atsivers dangaus vartai, ir pro juos įžygiuos auksu žvilgantys tūkstantiniai šaulių būriai...“ Ir tikrai tokia diena ateis. O kada ji ateis, priklauso nuo mūsų pačių. Gyvenkime su šia vizija, dirbkime drauge su šia vizija ir tą dieną įgyvendinsime. Vladas Putvinskis dažnai palinkėdavo šauliams: „Visur ir visada būkite pirmi!“ Tad tvirtu žingsniu į 2020-uosius! ×

1. Paminklo Vladui Putvinskiui-Pūtviiui atidengimas Kelmėje.

10 ŠAULIŲ MENO KOLEKTYVŲ APŽIŪRA

- 1. Palangos vyrų choras (Vakarų (jūros) šaulių (Klaipėdos apskr.) 3-ioji rinktinė).
- 2. Solistas Arūnas Birbalas (Vakarų (jūros) šaulių (Klaipėdos apskr.) 3-ioji rinktinė).
- 3. Ieva Dutkutė ir Gabrielė Bartkutė (Plk. Prano Saladžiaus šaulių (Utenos apskr.) 9-oji rinktinė).

„Mes, šauliai, tomis valandomis, kai aptyla mūsų tėvynės padangėj kovų garsai, turime vėl kreiptis į šalies vidurį ir imtis kultūros darbo, ir imtis kelti ir kelti savo piliečių sąmonę...“

(Vladas Putvinskis, „Šauliai ir kultūros darbas“, „Trimitas“, 1920, Nr. 20)

- 6-oji rinktinė**
- 1. Baisogalos vyrų duetas
 - 2. Baisogalos mišrus vokalinis-instrumentinis ansamblis
 - 3. Solistė Giedrė Nakutienė
 - 4. Šeduvos jaunųjų šaulių ansamblis

- 7-oji rinktinė**
- 1. Būgnininkas Matas Barila
 - 2. Solistė Kamilė Šlepavičiūtė
 - 3. Mergaičių ansamblis „Vaivorykštė“

- 8-oji rinktinė**
- 1. Šaulių orkestras

- 9-oji rinktinė**
- 1. Solistė Silvija Ruzgaitė
 - 2. Kaimo kapela „Dar ne sutema“
 - 3. Akordeonininkas Aleksas Dičius

1-oji rinktinė turi puikų šaulių teatrą ir parodė įdomų spektaklį.

10 rinktinės šaulys, solistas Alvydas Jegelevičius dalyvavo asmeniškai prašymu.

Norisi padėkoti rinktinėms už suburtus kolektyvus ir gerai organizuotas apžiūras. Truputį gaila, kad apžiūroje nedalyvavo Vilniaus rinktinė, turėdama didelį skaičių šaulių ir, manyčiau, nemažą potencialą meniniams kolektyvams susikurti. Noriu tarti nuoširdų padėkos žodį nuolatiniais komisijos nariams VDU muzikos akademijos prof. Tomui Ladigai, J. Gruodžio konservatorijos dainavimo sk. dėstytojai Reginai Kabalinienei, VDU muzikos akademijos doc. Danieliui Vėbrai, muzikos bakalaui Dovydui Jokubauskiui.

Linkiu visiems dainorėliams ir muzikantams ruoštis ir gausiai dalyvauti 2021 metų meno kolektyvų apžiūroje. x

Tekstas – Juozas Janušaitis, LŠS CV narys, vertinimo komisijos p-kas

Šaulių sąjungos istorija – tai ir pačios nepriklausomos Lietuvos, kovos dėl jos laisvės istorija. Lietuvos šauliai yra pelnę visų dorųjų žmonių pagarbą. Tikrieji Lietuvos patriotai niekuomet nebuvo nutraukę kovos – keitėsi tik kovos formos ir metodai, tačiau jos esmė buvo ta pati: išlaikyti tautinę savimone, kultūrą, tikėjimą nepriklausomos Lietuvos idealais ir pasiryžimą kovoti dėl jų. Šaulių sąjungos ženkle yra ir šautuvas, ir dūdelė. Ko negalėjo padaryti ginklu, darė per dainą, muziką, žodį.

Savo veikla Šaulių sąjunga apėmė 5 pagrindines sritis: 1. karinė veikla, tautos kultūrinis ugdymas (pasibaigus Nepriklausomybės kovoms, ši veiklos

sritis organizacijoje tapo prioritetine, nes tik per tautinės kultūros (dainos, šokiai, vaidinimai, tautinis kostiumas ir kt.) puoselėjimą buvo galima paveikti šalies žmonių sąmonę ir pritraukti į organizaciją), fizinis lavinimas, ugniagesyba ir moterų veikla. Drauge su kariniu mokymu šauliai plačiai vykdė karinę valstybės gynimo propagandą bei tautos kultūrinimo darbą. Šauliai imdavosi iniciatyvos rengiant suaktyvių minėjimus ir valstybines šventes, rūpinosi istorinėmis vietomis, kapais ir t. t.

Lietuvos šaulių sąjunga nuo pat susikūrimo populiarino dainą, vaidybą, muziką, sportą, lietuvišką žodį. 1939 metais sąjunga turėjo 125 choras, 400 vaidybos mėgėjų kuopelių, 4 nuolatinis teatrus, 105 orkestrus, leido savo laikraštį „Trimitas“, kurį prenumeravo per 30 000 žmonių.

Centrinis šaulių choras, kuriam vadovavo Nikodemas Martinonis, buvo aukšto meninio lygio ir koncertavo ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje: Rygoje, Taline ir Tilžėje.

1989 metų rugsėjo 20 diena – LŠS atkūrimo diena. Be karinių reikalų, tęsiamos prieškarinės kultūrinės-švietėjiškos tradicijos: kuriasi ansambliai, kapelos, atsiranda solistų. Atgaivinta nemažai tautinių tradicijų, šauliai aktyviai dalyvauja renginiuose atgaivinant istorinę praeitį. Nuo 1998 metų pradėtos rengti meno kolektyvų apžiūros.

Šie metai Šaulių sąjungai – jubiliejiniai. Minint sąjungos 100-metį įvyko daug įvairių sukarintų renginių, minėjimų, stovyklų. Vienas iš svarbių renginių buvo LŠS meno kolektyvų apžiūra, kurioje dalyvavo 52 kolektyvai (solistai, duetai,

ansambliai, orkestras). Apžiūra vyko visose rinktinėse balandžio–gegužės mėn., todėl komisijai teko didelis darbas aplankyti jas visas ir išklausti kolektyvus bei atrinkti 1 vietų laimėtojus, kurie dalyvavo baigiamajame koncerte Vilniuje, kai LŠS šventė 100-metį.

2-oji rinktinė

- 1. Instrumentinis trio „Vytiš“
- 2. Solistė Ieva Matušauskaitė
- 3. Solistas Zenonas Šalna (lūpinė armonika)
- 4. Vyrų vokalinis ansamblis „Trimitas“

3-ioji rinktinė

- 1. Moterų ansamblis „Vakaro žaros“
- 2. Solistas Arūnas Birbalas
- 3. Palangos vyrų choras

4-oji rinktinė

- 1. Vokalinis ansamblis „Jovaras“

TAVO KALIBRO UNIVERSITETAS

DATA: VASARIO 6-7 D.

VIETA: VILNIUS, LITEXPO PARODŲ RŪMAI, 5 SALĖ

Susitikime studijų mugėje STUDIJOS 2020!

IŠŠŪKIŲ NEBIJOME

1. Aktyviausi jaunieji šauliukai lankėsi Oro gynybos batalione bei Zoknių aerodrome, susipažino su NATO lakūnų kasdienybe.

Tekstas – Gintaras Kličius, Alytaus Putinų gimnazijos jaunųjų šaulių klasių (ID, IID) vadovas
Nuotraukos – Domantas Aleksynas

Iššūkiai yra neišvengiama kiekvieno mūsų gyvenimo dalis. Ir nėra didelio skirtumo, ar iššūkių išsikėlė pats, ar jų pateikė gyvenimas. Nebijoti priimti ir žinoti, kaip įveikti iššūkius, – labai svarbu. Jau penkti metai, kai vadovauju neeilinėms gimnazijos klasėms, tad turiu labai didelių iššūkių. Tai jaunųjų šaulių I ir II gimnazijos klasės, kurios jau penktus metus paeiliui suburiamos Alytaus Putinų gimnazijoje.

Ne tik man, bet ir patiems mokiniams tai – dideli iššūkiai. O juos priimti visada verta, jei norime tobulėti, mokytis, ugdyti įgūdžius bei plėsti savo galimybes. Vadovauti šaulių klasei pasiūlymą gavau dar 2014 metais. Nebuvo jokia staigmena, nes esu tarnavęs kariuomenėje ir tuo metu teko vadovauti būriui, kuriame buvo 35 kariai. Turiu Lietuvos kariuomenės viršilos laipsnį. Na, o apie šaulius teko pasidomėti daugiau. Buvo sudarytos galimybės dalyvauti jų pratybose bei seminaruose, kur galėjau prisiminti ir patobulinti savo žinias.

Iš pradžių kiekvienas būnė šiek tiek nedrąsus. Tenka stebėti kiekvieną mokinį, koks jis yra, koks jo bendravimo stilius, kaip prie jo prieiti. Tenka pažinti kiekvieną mokinį individualiai, norisi suburti darnų kolektyvą, taip pat glaudžiai bendradarbiauti su jaunųjų šaulių tėvais. Daugelis iš jų yra lankę šaulių būrelius savo mokyklose ir turėjo numatyti, kas jų laukia. Drąsiai galiu teigti, kad tai – draugiškos klasės. Laikomės principo „vienas už visus ir visi už vieną“.

Neabejotinai yra garbė būti jaunųjų šaulių klasių auklėtoju. Juk Lietuvoje buvome tokių ugdymo krypties klasių formavimo

pradininkai. Būti klasės auklėtoju skatina noras dirbti įdomų, kūrybišką, nemonotonišką darbą. Dirbti su jaunųjų šaulių klasėmis – kaip „nearti dirvonai“, nes patarimų ar patirties reikia nuolat, todėl privalu mokytis, tobulėti ir žinių semtis iš savo esamos ar būsimos patirties. Kai kas pasmalsauja klausdamas, ar jaunuoliui verta rinktis tokią klasę. Taip, aš tik už tai. Mano nuomone, pasirinkęs tokią klasę, gimnazistas tampa motyvuotesnis. Bėgant laikui įgyja daugiau pasitikėjimo savimi, pareiškumo, disciplinos, tvarkos, t. y. savybių, kurios neabejotinai labai svarbios ir asmeniniame gyvenime.

Vien dėvėdamas šaulių uniformą, mokinys atrodo išskirtinis, jį verčia nuolat būti pasitempusiam. Organizuojamos įvairios pratybos, mokymai, žygiai bei stovyklos. Sudarytos išskirtinės galimybės apsilankyti karinių struktūrų organizacijose, susipažinti su jų kasdienybe. Dalyvaujame projektuose ir prisidedame prie Lietuvos istorijos išsaugojimo. Kasmet dalyvaujame respublikiniame projekte „Praeities stiprybė – dabarčiai“. Tai aktyvus jauno žmogaus kelias. Ir svarbiausia, kad ugdomas pilietiškumas, patriotizmas savo gimtajai šaliai – Lietuvai. x

11

KAMIKADZĖ: „DIEVIŠKOJO VĖJO“ NUBLOKŠTI

Tekstas – Valdas Kilpys
Nuotraukos – Vikipedija

12

1. JAV karo laivas „USS Bunker Hill“ po kamikadzių Ensigno Kiyoshi Ogawos ir Seizō Yasunori atakos 1945 m. gegužės 11 d. Po šios atakos 389 žmonės buvo paskelbti žuvusiais arba dingusiais be žinios ir 264 – sužeisti.

2. 1945 m. gegužės 26 d. Yukio Araki, apsuptas pilotų, laiko šuniuką. Araki žuvo kitą dieną, būdamas 17 metų, atakuodamas JAV laivą prie Okinavos.

3. Chirano aukštosios mokyklos studentės atsisveikindamos mojuoja šakelėmis su vyšnių žiedais išskrendančiam kamikadzei.

1

3

„Kamikadzė“, – dažnas lepteli išvydęs beprotišku greičiu gatve skriejantį motociklininką ar kitą žmogų, kuris beatodairiškai rizikuoja savo gyvybe. Pabandykite detaliau pasiaiškinti, kokia buvo Antrojo pasaulinio karo metais Japonijoje užgimusi kamikadzių taktika ir kas apskritai tai buvo per žmonės.

VIETOJE ĮŽANGOS

Pilkybės liūne tūnančiam vakariečiui kamikadzių (jap. 神風) kovos metodai kelia širpą. Mūsų kultūra dėl savo išsivystymo ir vertybinių nuostatų nebepriima gyvybės aukojimo dėl tėvynės sampratos ir dar labiau – pareigos. Per radikalų. Japonijoje anuomet šis sprendimas taip pat nebuvo priimtas lengvai ir be dvejonių. Tai buvo atsakas į vis didėjančią amerikiečių karinį spaudimą.

Kamikadzių stiprybė slypi samurajų filosofijoje. Jamato Dvasia (jap. 大和魂) buvo [ir iki šiol yra] šios kovos taktikos pamatas. Žiedlapius metanti sakuros šakelė (jap. 舞桜) tapo šios kovos simboliu (apie tai rašoma senojoje japonų poezijoje). Tai užuomina į gyvenimo tėkmę ir mirties neišvengiamybę.

Dėl šios temos delikatumo dabartinėje Japonijoje kamikadzių kovos metodai formaliai nėra palaikomi, tačiau šintoistų šventyklose žuvusių ir gyvų likusių kamikadzių šeimos neretai atlieka apeigas šia intencija. Tarp šios bendruomenės narių egzistuoja neformalus susitarimas, kaip reikia atsakyti, kas yra Jamato Dvasia: „Tai kalnų sakuros žiedų aromatas, jaučiamas tekant saulei.“

Tektų ilgai aiškinti apie Japonijos istoriją, poeziją ir tikėjimų įtaką mentalitetui, tačiau apsiribokime paprastesniu teiginiu: kamikadzių kovos taktika galėjo užgimti tik drąsių, atsidavusių ir tėvynę mylinčių karių gretose.

DIEVIŠKOJO VĖJO (JAP. 神風) SPECIALUSIS SMOGIAMASIS BŪRYS

Kamikadzių taktika vertinama kaip neturinti precedento karybos istorijoje pirmiausia dėl to, kad buvo sukurta aiški mokymo sistema, paveiki ideologija ir pasiekti neprasti rezultatai. Kitaip tariant, radosi sisteminis požiūris į šią kovos taktiką. O kiti karybos istorijoje pastebimi savižudybės precedentai yra veikiau išimtis, vienetiniai drąsos pavyzdžiai nei aprobuotas, susistemintas kovos metodas.

Pagrindinis pilotų kamikadzių kursas truko vos septynias dienas. Pirmas dvi dienas buvo mokomasi pakilti ir išsidėstyti ore. Trečią ir ketvirtą dieną mokyta skristi grupės sudėtyje. Paskutinės trys dienos

skirtos artėti prie taikinio ir jį atakuoti. Pilotai mirtininkai dažniausiai skrisdavo su „Mitsubishi 52c Zero“ naikintuvais, ant kurių – 250 kg sveriančios bombos. Jos gerokai apsunkindavo lėktuvą, mažindavo greitį ir manevringumą. Lėktuvai skrisdavo vienas nuo kito maždaug 100 m atstumu, o artėdami prie taikinio suartėdavo ir smogdavo.

Vienetinių savižudžių pilotų išpuolių pasitaikydavo ir anksčiau, tačiau 1944 metais Japonijos karinė vadovybė priėmė sprendimą įkurti Dieviškojo vėjo smogiamąjį būrį. Paskui radosi ir savižudžių narų, torpedų nukreipėjų.

LAIMĖJIMAI IR NE VISAI

Pirmajai penkių pilotų savižudžių grupei vadovavo Yukio Seki – jūrų pajėgų aviacijos leitenantas. Pirmieji skrydžiai nebuvo sėkmingi, nes pilotams tekdavo grįžti atgal neradus taikinio. Tikroji sėkmė aplankė spalio 25-ąją, kai į orą pakilę kamikadzės sunaikino JAV lėktuvnešį „USS St. Lo“. Tai sukėlė didžiulį susižavėjimą Japonijos sostinėje.

Įjungta propagandos mašina jaunąjį savižudį padarė vos ne karo dievu. Tūkstančiai jaunų žmonių Japonijoje svajoto pakartoti Y. Seki žygdarbių. Pradėti rengti nariai, nedidelių povandeninių laivų sprogdintojai ir net ant krūtinės prisirišę savižudžiai iš viso paskandino 34 JAV karo laivus, 300 buvo iš dalies apgadinti ir net 5 000 amerikiečių jūreivių žuvo dėl savižudžių sprogdintojų atakų. Specialiųjų smogiamųjų būrių narių sielų pagarbos draugijos (yra ir tokia) duomenimis, žuvo 6 418 kamikadzių. Prieš Japonijos pralaimėjimą savižudžių atakos nebebuvo tokios sėkmingos. Amerikiečiai apsisistatė sunkiaisiais

2.

kulkosvaidžiais ir pramoko gintis, o ir kovinė dvasia kiek priblėso. Įdomu, kad iš karto po pralaimėjimo kamikadzės iš gerųjų herojų virto karo aukomis ir nelaimingais kariais. Iki šiol požiūris į juos Japonijoje yra dviprasmiškas ir vienas aprobuotas valstybinis „pasakojimas“ nesukurtas. Vieniems tai – karo aukos, kitiems – bebaimiai didvyriai.

DĖL SĄVOKŲ

Kalbant apie Japoniją ir jos kultūrą itin dažnai pasitaiko, kad išorės pasaulis daiktus ir reiškinius vadina netiksliais sąvokomis. Tai nebestebina net pačių vietinių. Tarkime, kamikadzės taip savęs niekuomet nevadino. „Dieviškojo vėjo“ romantizmas buvo jiems svetimas, nes save jie įvardijo kaip *tokkotai-in*, arba specialiojo smogiamojo būrio nariais.

Kita vertus, prisiminus įkvepiančios mitologijos svarbą karių kovinei dvasiai kelti nebus klaida šiuos unikalius kovotojus vadinti „Dieviškojo vėjo kariais“. x

3.

13

PIRMIEJI ELEKTROMOBILIAI, HIBRIDAI IR JŲ KŪRĖJAI

Tekstas – Jonas Rinkevičius
Korespondencija – jorinsta@gmail.com

Iki XX amžiaus pradžios automobiliai su vidaus degimo varikliais dirbo triukšmingai, labai teršė aplinką, buvo nepatikimi, sunkiai paleidžiami ir valdomi, todėl sulaukė rimto konkurento – elektromobilio. Dviejų amžių sandūroje susidomėjimas elektromobiliais buvo ypač didelis. Jų gamyba bei realizacija lenkė automobilius su garo, dujų ir benzininiais varikliais. Elektra varomus ekipažus žmonės (ypač aukštuomenė) vertino todėl, kad jie tyliai veikė, neteršė aplinkos, buvo lengvai valdomi, palyginti patikimi. Jie buvo pranašesni už automobilius su vidaus degimo varikliu – jiems nereikėjo šiluminio variklio, maitinimo, tepimo bei aušinimo sistemų, sankabos, pavarų dėžės. Elektromobilyje juos pakeitė elektrocheminės srovės šaltinis (akumuliatorių baterija), elektros varikliai bei ratų pavaros mechanizmas (reduktoriai). Jo veikimas buvo labai paprastas: akumuliatorių baterija suko elektros variklį ir krumpline arba grandinine pavara – elektromobilio priekinius arba galinius ratus.

Elektromobilio važiavimo greitis būdavo keičiamas tolygiai – greičio keitikliu, atsižvelgiant į jo apkrovimą. Elektromobilis ypač tiko poilsiavietėse trumpiems pasivažinėjimams bei keleiviniam transportui.

1. K. Ženacio lenktyninis elektromobilis.
2. K. Ženacis.
3. Sibranduso Stratingo elektrinis vežimėlis (1835 m.).

Elektrocheminio srovės šaltinio išradimas susijęs su italų fizikų Luidžio Galvanio (Luigi Galvani, 1737–1798) bei jau anksčiau minėto A. Volto vardais. 1792 metais A. Volta, susipažinęs su L. Galvanio 1784 metais paskelbtais tyrimų duomenimis apie „gyvūnų elektrą“, sukūrė cheminį elektros srovės šaltinį, susidedantį iš vario ir cinko plokštelių, panardintų į sieros rūgšties bei vandens tirpalą (elektrolitą). Šis srovės šaltinis, kurį A. Volta L. Galvanio garbei pavadino galvaniniu elementu, gamino stiprią elektros srovę. Vėliau A. Volto [jo garbei elektros įtampos, elektros potencialo, elektrovaros jėgos vienetą pavadintas „voltage“ ir žymimas V] išradimo pagrindu buvo sukurti įvairios konstrukcijos cheminiai srovės šaltiniai, tarp jų ir prancūzo Gastono Planté (Gaston Plante) rūgštinis akumuliatorius (1859 m.). Rūgštinį švino akumuliatorių, panašų į dabar naudojamą automobiliuose, 1881 metais pasiūlė prancūzų fizikas Kamilis Foré (Camille Faure).

Elektros variklius kūrė įvairių šalių mokslininkai. Yra žinoma, kad vieną iš pirmųjų tinkamų eksploatuoti nuolatinės srovės elektros variklį, maitinamą galvaniniais elementais, 1834 metais sukūrė ir pagamino rusų mokslininkas Borisas Jakobis (1801–1874). Šis variklis galėjo dirbti ir generatoriaus režimu. Vėliau, 1888 metais, serbų mokslininkas Nikola Tesla (1856–1943) pasiūlė dvifazį asinchroninį, o 1889 metais rusų inžinierius Michailas Dolivas-Dobrovolskis (1862–1919) – trifazį asinchroninį variklį su trumpai sujungtu rotoriumi.

Tikslų žinių, kada buvo sukurtas pirmasis elektromobilis, neturime. Nors pirmumo teisę vadintis elektromobilio tėvyne nori turėti keletas valstybių. Pavyzdžiui, vengrai pirmojo elektromobilio išradimą sieja su jų tėvynainio Anjošo Jedliko vardu (1828 metais jis pagamino bandomąjį judančio elektrinio aparato maketą). Olandai teigia,

kad pirmasis buvo Sibrandusas Stratingas, 1835 metais pristatęs jau tikrą judantį triratį elektrinį vežimėlį. Tais pačiais metais amerikietis Tomas Devenportas (Thomas Davenport) sukonstravo elektrinį ekipažą su elektros varikliu, maitinamu galvaniniais elementais. Jo savaeigis ekipažas galėjo važiuoti iki 6 km/h greičiu. Tačiau nei ekipažas, nei jo brėžiniai neišliko. Vėliau, 1839 metais, eksperimentinį elektra varomą ekipažą sukūrė anglas Robertas Deividsonas (Robert Davidson), o 1855 metais – vokiečių J. Vagneris (J. Wagner). Deja, ir apie jų ekipažus išsamesnių žinių neturime.

Nuo 1881 metų elektrinius ekipažus konstravo prancūzas Šarlis Žanto (Charles Jeantaud, 1843–1906). 1898 metais išradėjas savo dvimotorių 22 kW galios elektromobiliu rungtyniaudamas su benzininiais ir gariniais ekipažais pasiekė didžiausią 63 km/h greitį.

Elektromobiliais taip pat garsėjo belgų konstruktorius ir lenktynininkas Kamilis Ženacis (Camille Jenatzy, 1868–1913). 1899 metais 30 kW galios aptakios formos elektromobilis su prancūzų firmos „Michelin“ padangomis pirmą kartą automobilizmo istorijoje pasiekė rekordinį 105 km/h greitį.

Originalios konstrukcijos elektromobilius ir hibridinius automobilius pasiūlė garsus austrų kilmės automobilių konstruktorius Ferdinandas Poršė (Ferdinand Porsche, 1875–1951). Dirbdamas Austrijos transporto priemonių įmonėje „Jacob Lohner“ 1897 metais jis sukonstravo ir 1899 metais pagamino elektromobilį, kurio elektros varikliai suko ne galinius, kaip tradicinių elektromobilių, bet priekinius ratus. 1900 metais Paryžiaus automobilių parodoje jo elektromobilis pelnė pagrindinį „Grand Prix“ apdovanojimą. Be to, tais pačiais metais jis pasiūlė originalios konstrukcijos hibridinį automobilį, susidedantį iš vidaus degimo

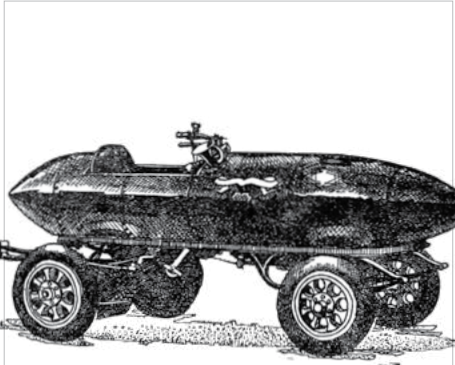
Dėl tam tikrų pranašumų (tyliai veikia, neteršia aplinkos, lengvai valdomas) dviejų amžių sandūroje elektromobilių gamyba ir realizacija lenkė automobilius su garo, dujų bei benzininiais varikliais. Su elektromobiliu yra pasiektas rekordinis to meto 105 km/h greitis.

variklio, generatoriaus, elektros variklio ir ratų pavaros mechanizmo. Čia veikiantis vidaus degimo variklis suko generatoriaus rotorį. Generatoriaus gaminama srovė maitino elektros variklius, kurie pavaros mechanizmu suko priekinius ir galinius mašinos ratus. Pagal minėtą F. Poršė projektą 1900 metais buvo pagamintas pirmasis pasaulyje automobilis „Lohner-Porsche“ su hibridine jėgaine.

Rusijoje 1899–1901 metais elektromobilius kūrė garsus išradėjas Ipolitas Romanovas. Jo sukonstruota elektra varoma keturvietė karieta turėjo keturių sekcijų (po 11 elementų kiekvienoje) švininę-rūgštinę akumuliatorių bateriją, du 8,8 kW galios elektros variklius, grandininę ratų pavara, elektrinius žibintus, priekinius varančiuosius bei galinius varojuosius ratus. Važiavimo greitis būdavo keičiamas 9 pakopų greičio keitikliu. Elektrinis ekipažas galėdavo važiuoti iki 39 km/h greičiu, o elektros energijos, neįkrovus akumuliatorių baterijos, užtekdavo 64 km kelio. Panašią konstrukciją, išskyrus kėbulą, turėjo jo sukurtas 17 vietų elektrobuses. Deja, I. Romanovo sukurti elektromobiliai ir liko eksperimentiniai, nes konstruktorius, nesulaukęs finansinės bei materialinės valdžios paramos, neįstengė organizuoti masinės jų gamybos. Tokio pat likimo sulaukė jo tėvynainio P. Freze bei Sankt Peterburgo įmonės „Duks“ elektromobiliai. Pramoniniu būdu elektromobilius (lengvuosius ekipažus, furgonus, elektrobusus) XIX amžiaus pabaigoje pirmoji pradėjo gaminti anglų įmonė „Rauch and Lang Electric“. XX amžiaus pradžioje elektromobilių gamybą taip pat organizavo amerikiečių įmonės „Baker“, „Couple-Gear“, „The Morris and Salem“, „Woods“.

Firma „Baker“ gamino pažangių konstrukcijų elektromobilius su tuo metu neįprasta garsaus išradėjo Tomo Alvos Ediso (Thomas Alva Edison, 1847–1931)

konstrukcijos šarminė baterija, susidedančia iš geležies ir nikelio oksido elektrodų ir šarminio elektrolito. Elektromobilis galėjo važiuoti iki 40 km/h greičiu, o įkrautos baterijos užtekdavo nuvažiuoti 170 km kelią. Šio elektromobilio viena iš modifikacijų su uždaru kėbulu buvo skirta keleivių taksi, kuri sulaukė didelio populiarumo ir ypač tarp moterų. 1914 metais Detroite „Baker“ elektromobilių pagrindu buvo įsteigta taksi bendrovė „Taxicab Transfer“, kurioje darbavosi 100 elektromobilių taksi. Dar įspūdingiau atrodė Niujorko elektromobilių parkas. Čia nuo 1897 metų veikė elektromobilių transporto kompanija „Electric Carriage and Wagon Company“, kurioje buvo sutelkta tūkstančiai elektromobilių. Atsižvelgdama į tai, kad elektromobiliai buvo plačiai naudojami, ši kompanija pirmoji įvedė techninę elektromobilių priežiūrą. Niujorke buvo įrengtas platus baterijų įkrovimo stotelių tinklas. Elektromobilių gamybos ir pardavimo pikas pasiektas 1912 metais. Tuomet JAV keliais riedėjo 34 tūkst. elektra varomų sausumos transporto priemonių. Nuo 1897 metų elektromobilius pradėjo naudoti ir britai. Šalia individualių elektromobilių veikė ir elektromobiliai taksi. Tais pačiais metais Londone buvo įkurta elektromobilių įmonė „Electric Cab Company“. Londone 1907 metais pirmą kartą pasaulyje pradėti eksploatuoti maršrutiniai dviaukščiai elektrobusesai. Jų gamybą organizavo įmonė „London Electrobus Company Limited“. Greitam išsikrovusių baterijų pakeitimui (ji būdavo tvirtinama elektrobuso apačioje) čia buvo įrengta speciali estakada. Per tris minutes sunki baterija (svėrė 1,75 t) būdavo nuleidžiama ir įkrauta pakeliama su hidrauliniu keltuvu. Elektrobusų gamybai paremti buvo renkamos lėšos. Šia reklama, kviečiančia prisidėti prie elektrobusų gamybos ir tapti įmonės akcininkais, susigundė nemažai londoniečių. Tik vėliau paaiškėjo, kad šie pinigai buvo pasisavinti sukčių, o įmonė turėjo bankrutuoti. >

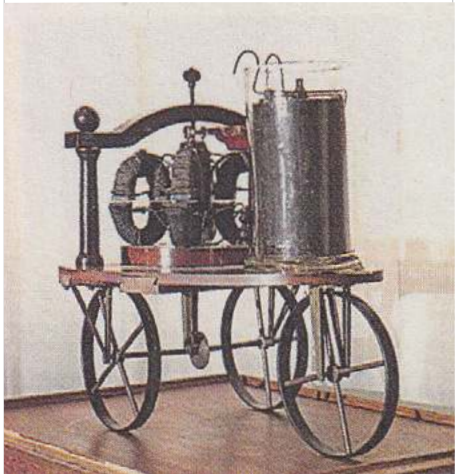

1.

2.

3.

Taip buvo sukompromituota reali galimybė vystyti keleivinį miesto transportą, varomą elektrocheminio energijos šaltinio. Europoje XX amžiaus pirmajame–trečiajame dešimtmetyje miesto reikmėms (smulkiems kroviniams pervežti) buvo gaminami ir krovininiai elektromobiliai. Juos gamino Anglija (įmonės „Garrett“, „Metrovick“), Prancūzija (įmonė „Krieger“), Šveicarija (įmonė „Elektrische Fahrzeuge AG“, sutrumpintai EFAG), Vokietija (įmonės „Braun“, „Hagen“, „Hansa-Lloyd“, „Sächsishe Accumulatorenfabrik AG“, sutrumpintai SAAG). Hibridinius automobilius gamino Austrija (įmonė „Perl“), Prancūzija (įmonė „Krieger“), Vokietija (įmonė „Braun“). Minėtose nedidelėse įmonėse vyko vienietinė arba smulkiaserijinė elektra varomų bei hibridinių transporto priemonių gamyba, todėl didesnės įtakos nė vienos minėtos šalies ūkiui neturėjo.

Konstruojant elektromobilius buvo išbandytos įvairios agregatų komponavimo schemos su priekinių, galinių arba visų keturių ratų pavara. Čia būta ir originalių sprendimų. Pavyzdžiui, prancūzas Luisas Antuanas Krygeris (Louis Antoine Krieger, 1868–1951) pirmasis pritaikė agregatinį elektromobilių surinkimo būdą, kai traukos elektros varikliai būdavo montuojami su priekinių ratų pavaros mechanizmu ant tam skirtos platformos (pagrindo), kurią lanksčia jungtimi sujungdavo su pasirinkta važiuokle ir kėbulu. Švinines ir rūgštines akumuliatorių baterijas minėtas konstruktorius dėdavo į važiuoklės šonus specialiai tam skirtuose konteineriuose.

Kitų įmonių elektromobilių konstruktoriai traukos variklius su pavaros mechanizmu montuodavo ratų stebulėse. Krovininio elektra varomo transporto kėlimo galia būdavo nuo 0,5 t (furgonų) iki 5 t (sunkvežimių), o važiavimo greitis tesiekdavo 10–15 km/h.

Hibridiniai automobiliai su benzininiais varikliais ir elektros jėgainėmis būdavo gaminami pagal F. Poršė pasiūlytą agregatų komponavimo schemą. Paminėtini hibridinis sunkvežimis „Krieger“ (1906 metai, Prancūzija) ir hibridinis vilkikas „Perl“ (1926 metai, Austrija). Tačiau dėl netobulos konstrukcijos, žemos gamybos technologijos jie plačiau nepaplitę.

Elektromobiliai, palyginti su benzininiais automobiliais, be minėtų privalumų, turėjo esminį trūkumą – mažą lyginamąją galią, ribotą veikimo spindulį (įkrovus akumuliatorių bateriją elektromobilis galėjo nuvažiuoti 60–80 km atstumą). Akumuliatorių baterijos buvo labai sunkios, joms įkrauti (įkrovimas trukdavo 8–10 h) reikėjo plataus, specialiai tam įrengto įkrovimų stočių tinklo. Sparčiai techniškai progresuojant automobiliams su vidaus

1.

degimo varikliais (juos populiarino ir gausi reklama), XX amžiaus trečiojo dešimtmečio pradžioje elektromobiliai nebuvo paklausūs, todėl jų gamybą teko nutraukti. Tam įtakos turėjo minėti trūkumai ir... pigus benzinas (apie ekologiją ir klimato kaitą tuo metu galvota mažiausiai). Kurį laiką elektromobiliai ir hibridiniai automobiliai (hibridai) buvo išstumti, užmiršti, tačiau XX amžiaus pabaigoje vėl prisiminti, kai gerokai išseko naftos atsargos, o aplinkos tarša įgavo pavojingą žmogaus sveikatai mastą. Nevaldomi gamtiniai reiškiniai (dėl grėsmingos klimato kaitos, dar tiksliau, klimato krizės) vis sunkiau prognozuojami. Tai pastebima ir Lietuvoje. Apie naujai sukurtus ir masiškai gaminamus elektromobilius ir hibridus bus rašoma kituose žurnalo numeriuose. Čia tik norisi akcentuoti, kad kol kas juos kankina panašios bėdos: didelės kainos, trumpas nuvažiuotas kelias, ilgas baterijų įkrovimo laikas, silpna serviso ir priežiūros infrastruktūra. Todėl jų masinė gamyba bei perkamumas, palyginus su tradiciniais automobiliais, beviltskai atsilieka. Pavyzdžiui, Lietuvoje 2019 metų pabaigoje, „Regitros“ duomenimis, buvo tik 1,3 tūkst. elektromobilių ir 20 tūkst. hibridų (ir tai daugiau nei po dešimties jų naudojimo metų. Palyginkime su 1,5 mln. autotransporto priemonių parku Lietuvoje su tradiciniais vidaus degimo varikliais). Apskritai, pastarosios naujienos iš automobilių parodų ir interneto portalų yra optimistiškos. Pavyzdžiui, 2019 metų Frankfurto automobilių ir elektromobilių parodoje dominavo elektromobiliai,

o vienas iš jų „Volkswagen ID 3“, kurio bazinio modelio kaina (pagal reklamą) neviršys 30 tūkst. eurų, o nuvažiuotas kelias, įkrovus baterijas, sieks 340 km. Kompanijos „Volkswagen“ kolektyvas tikisi, kad nuo 2025 metų čia bus pagaminama ir parduodama kasmet po 3 mln. elektromobilių. O kaip bus realybėje, parodys ateitis.

Dabar pasaulyje yra plačiai paplitusios kitos elektra varomos transporto priemonės: tramvajai, troleibusai ir elektriniai traukiniai. Pirmasis tramvajus (angl. *tram* – vagonas, *vay* – kelias), „Siemens-Halske“ pavadinimu buvo sukurtas vokiečių įmonės „Siemens“ ir išbandytas 1881 metais Lichteferdeje netoli Berlyno. Tramvajaus traukos elektros variklius suko elektros tinklo srovė. Čia pliusinis elektros variklio izoliuotas nuo masės laido kontaktas per tramvajaus „ūšą“ lietés su elektros tinklo pakabintu laidu, o minusinis (masės) laido kontaktas buvo prijungtas prie metalinių tramvajaus dalių (turėjo ryšį su tramvajaus ratais ir bėgiais). Panaši laidų jungimo schema naudojama ir dabar.

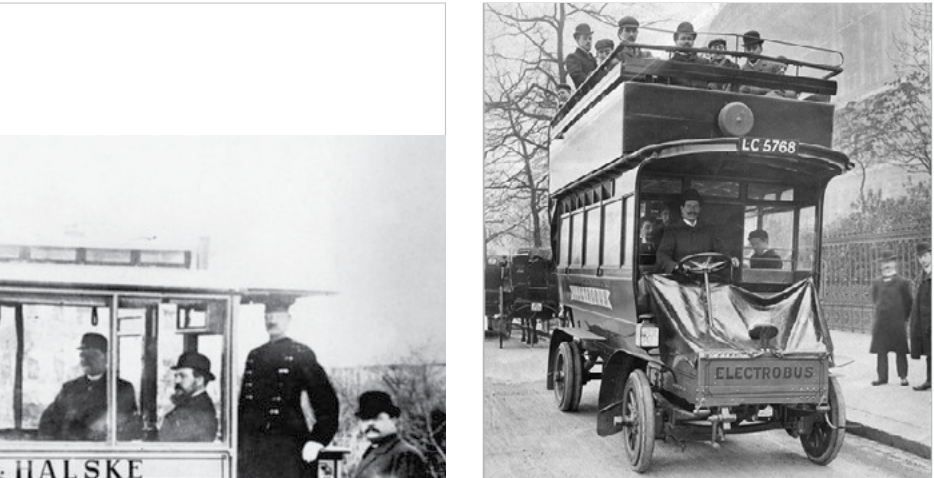
Pirmasis troleibusas (angl. *trolley* – kontaktinis laidas, *bus* – autobusas), sukonstruotas vokiečio Ernsto Vernerio fon Zymenso (Ernst Werner von Siemens), buvo išbandytas 1882 metais Berlyno priemiestyje. Čia troleibuso elektros variklius suko elektra, gaunama nuo elektros tinklo, o elektros grandinė susidarė per du pakabintus kontaktinius laidus. Antras laidas čia reikalingas todėl, kad per

2.

ratus (dabar ratus su padangom) grįžtamoji elektros srovė negali būti nukreipiama į žemę ar bėgius, kaip tai yra tramvajuje. 1888 metais troleibusų pasirodė Anglijoje (Londone). 1900 metais Prancūzijoje (Lione) pradėjo kursuoti pirmieji maršrutiniai keleiviniai troleibusai. 1901 metais Maksas Šymanas (Max Schiemann) savo tėvynainio E. V. fon Zymenso troleibusų patobulino. Keleiviniams troleibusui, kuris kursavo Byletalio (*Bielethal*) miestelyje netoli Dresdeno, jis pirmasis sumanė nutiesti kontaktinį tinklą, sudarytą iš dviejų lygiagrečių elektros laidų, virš troleibuso, o prie šio lanksčiai pritvirtinti du tvirtus plieninius strypus, vadinamus „ūsais“, tamprių spyruoklių keliamus į viršų ir šliejamus prie laidų. Nors Byletalio linija veikė tik iki 1904 metų, šis elektros tiekimo būdas tapo visuotinai pripažintu standartu. Vėliau troleibusai paplito ir kituose kraštuose: 1902 metais – Čekijoje, 1911 metais – JAV, 1912 metais – Šveicarijoje, 1956 metais – Lietuvoje.

Pirmasis traukinio elektra varomas požeminis lokomotyvas (pranc. *locomotive*; lot. *locus* – vieta + *motio* – judėjimas, traukos įrenginys geležinkelio vagonams tempti su šiluminiu arba elektriniu varikliu) pradėtas eksploatuoti 1890 metais Anglijoje, Londono metropolitene (pranc. *metropolitain* – didelio pralaidumo geležinkelio kelias dažniausiai nutiestas po žeme), šnekamoje kalboje – metro. Tais pačiais metais elektrinių traukinių pasirodė Niujorko metro, 1900 metais – Paryžiaus metro, 1896

3.

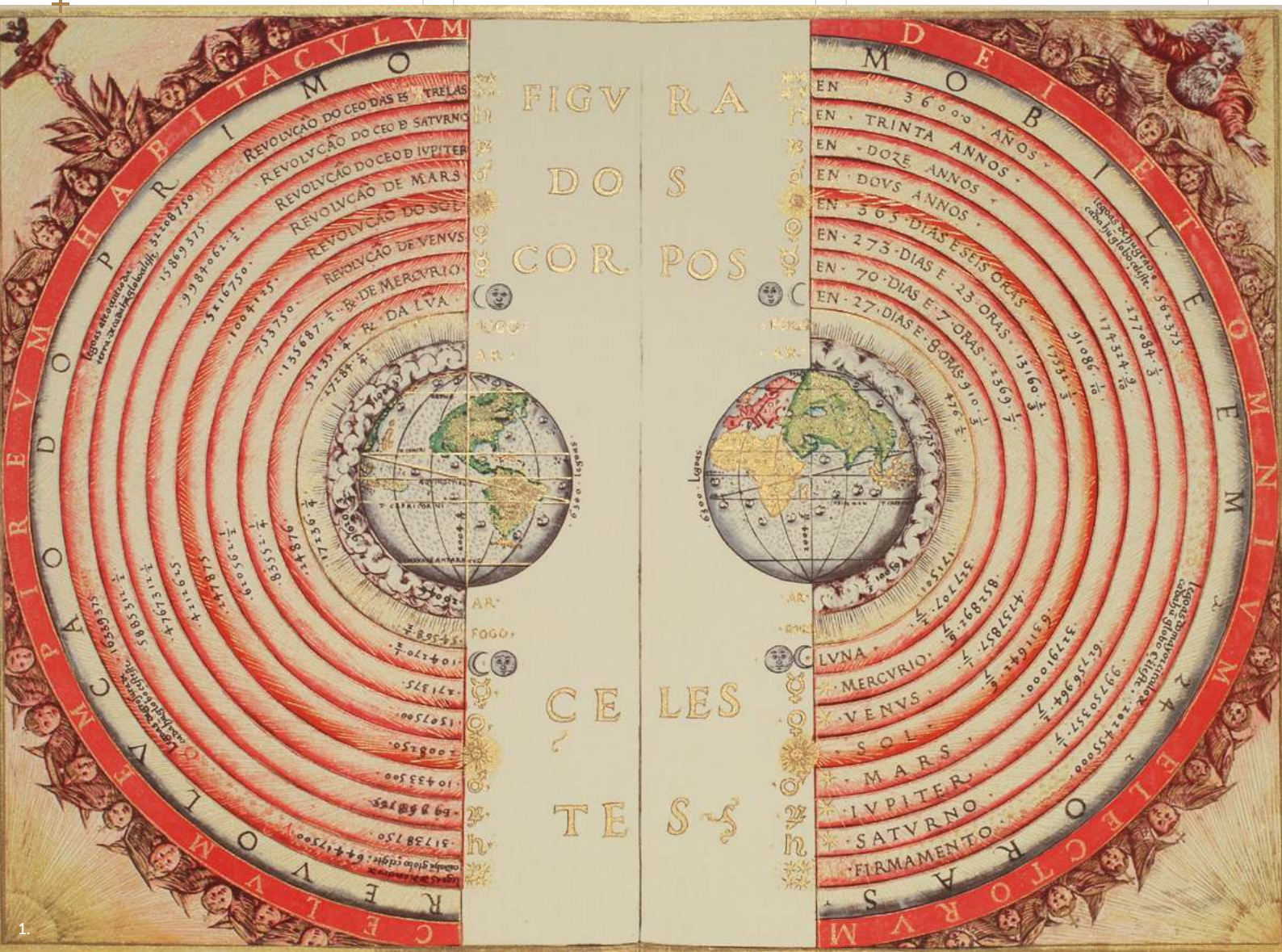
Elektrobusų gamybai paremti buvo renkamos lėšos. Šia reklama, kviečiančia prisidėti prie elektrobusų gamybos ir tapti įmonės akcininkais, susigundė nemažai londoniečių. Tik vėliau paaiškėjo, kad šie pinigai buvo pasisavinti sukčių, o įmonė turėjo bankrutuoti.

metais – Budapešte, 1913 metais – Buenos Airėse ir t. t. Dabar dideliuose pasaulio miestuose veikia apie 160 metropolitenų, o bendras nutiestų požeminių kelių ilgis siekia apie 8 tūkst. km.

Pirmieji antžeminiai elektriniai traukiniai pasirodė gerokai vėliau. Pavyzdžiui, Vokietijoje pirmieji elektriniai traukiniai pradėti eksploatuoti 1930 metais, o Lietuvoje tokie traukiniai maršrutu Vilnius–Kaunas pajudėjo tik 1975 metais. x

1. Hibridinis elektromobilis „Lohner Porsche Semper Vivus“, 1900 m.
2. Elektra varomas tramvajus „Siemens-Halske“, 1881 m., Berlynas.
3. Londono dviaukštis elektrobusas, 1907 m. Micko Hamerio nuotr.

ANTIKOS MĄSTYTOJŲ MĖGINIMAI MODELIUOTI VISATĄ: IDĖJOS IR ĮŽVALGOS, KELIAI IR KLYSTKELIAI

Tekstas – Martynas Juocevičius, Lietuvos etnokosmologijos muziejus

Sutikime, kosmoso erdvių pažinimo istorija atspindi vis aiškesnį žmonijos vietos visatoje suvokimą. Per pastaruosius kelis tūkstančius metų mūsų supratimas apie visatą nuolatosis, bet nuosekliai ir sistemingai keitėsi. Antikoje vyravęs geocentris pasaulio modelis Žemę laikė nedidelės Saulės sistemos centru ir viską uždarė į nejudančių žvaigždžių sferą. Vėliau,

jau Naujaisiais laikais, ją pakeitė heliocentrinė sistema su Saule visatos centre ir Žeme, kaip viena iš kelių planetų, skriejančių aplink ją. Po to buvo suvokta, kad žvaigždės yra tokios pačios saulės kaip ir mūsų, tik neįsivaizduojamai toli, o Saulė tėra menka žvaigždutė kažkur Paukščių Tako galaktikos pakraštyje. Galiausiai XX amžiuje mokslininkai įrodė, kad mūsų Galaktika yra tik viena iš daugelio galaktikų, o visatoje nėra vietos, kuri būtų ku nors svarbesnė už kitas.

Manoma, kad matematinės astronomijos pagrindus maždaug prieš keturis tūkstančius metų sukūrė paslaptingieji šumerai. Įsikūrę derlinguose Tigro ir Eufrato upių slėniuose dabartinės Irako ir Sirijos teritorijose. Tarpupyje sukauptos žinios apie pasaulėdarą, kosmogoniniai ir kosmologiniai įvaizdžiai paveikė vėlesnes civilizacijas. Rodos, dangaus pažinimo tradicijas sėkmingiausiai tęsė graikai, kaip jokia kita to meto tauta gebėjė racionaliai analizuoti, kūrybingai interpretuoti, kritiškai įvertinti ir į teorinę visumą susieti aptiktus atskirų tikrovės reiškinių bendruosius principus bei dėsningumus.

Išties, graikų mąstytojai buvo smalsūs gamtos tyrinėtojai, savo mintis apie kosmoso sąrangą bandė grįsti tiek empiriniais, tiek loginiais argumentais – daugelis jų buvo išradingi eksperimentatoriai ir įžvalgūs mokslininkai, padarę įdomių atradimų bei iškėlę stulbinamų idėjų: Herakleitas iš Efeso (apie 544–483 m. pr. Kr.) teigė, kad visata radosi iš pirmapradžė stichijų priešybėje susiformavusio energijos pliūpsnio ir gyvuos tol, kol neišsėks jos potencialas; Anaksagoras (apie 500–428 m. pr. Kr.) paaiškino Mėnulio ir Saulės užtemimų prigimtį supratęs, kad šviesuliai ne užgęsta, o vienas kitą užstoja; Zenonas iš Elėjos (apie 490–430 m. pr. Kr.), nagrinėjęs loginius erdvėlaikio paradoksus, prašneko apie fizikinių reiškinių reliatyvumą ir patyrimo santykumą; Demokritas iš Abderų (apie 460–370 m. pr. Kr.), numatęs atominę medžiagos prigimtį, buvo įsitikinęs, kad fizikinės visatos charakteristikos priklauso nuo elementariųjų dalelių savybių ir jų tarpusavio sąveikos; Erastostenas (apie 276–194 m. pr. Kr.), išmatavęs šešėlių ilgus skirtingose geografinėse platumose ir pasitelkęs trigonometrines formules, apskaičiavo Žemės skersmenį 5 procentų tikslumu ir t. t.

Galima sakyti, kad būtent senovės graikams būdingas unikalūs intelektualinės veiklos tipas, mąstymo kultūros fenomenas, įprastai vadinamas filosofija, lėmė perėjimą nuo mitinio prie mokslinio pasaulėvaizdžio. Žinoma, filosofinė mintis dar prieš atsirandant graikų mąstytojų kūriniams egzistavo Egipte, Mesopotamijoje, galbūt Indijoje ar Kinijoje, tačiau niekur filosofinės mintys nebuvo tokios gilios kaip antikinės Graikijos išminčių pažiūrose.

Pasak istorinių šaltinių, pirmąją filosofijos mokyklą VII a. pr. Kr. pabaigoje ar VI a. pr. Kr. pradžioje Mažosios Azijos mieste Milete, vakarinėje šiuolaikinės Turkijos pakrantėje, anuomet kolonizuotą graikų, įkūrė visuomenės veikėjas, keliautojas, inžinierius, astronomas, matematikas Talis (apie 640/624–548/546 m. pr. Kr.).

Be kitų dalykų, jį ypač domino pasaulio prigimties klausimas. Migloti atsakymai glūdėjo mituose apie sutvėrimą, tačiau panašu, kad Talio Miletiečio jie netenkino – trūko logikos ir argumentų. Išnagrinėjęs kosmogoninius pasakojimus ir apibendrinęs gamtos stebėjimų rezultatus, Talis paskelbė du drąsius, tam laikotarpiui revoliucingus, o šiandienos požiūriu – naivokus teiginius: visa, kas egzistuoja, turi bendrą pradą (gr. k. *arche*) – vandenį; Žemės skritulys plūduriuoja kosminės jūros paviršiuje tarsi plūdė.

Pirmasis teiginys – tai archajinio mito apie Okeaną ir Tetiją, viso, kas egzistuoja, Tėvą ir Motiną, tąsa, tik šiek tiek „moksliškesnė“, supasaulietinta, racionalizuota forma, o antrasis teiginys – primityvi kosmologija, dar neimplikuojanti jokio pasaulėdaros modelio. Didžiausias Talio nuopelnas, anot Aristotelio, yra tas, kad jis sujungė fiziką ir metafiziką, todėl laikytinas gamtos filosofijos pradininku.

Deja, tiksliai nežinome, kas ir kada Vakarų kultūros istorijoje pamėgino sukurti pirmąjį visatos modelį, paremtą ne mitologiniais vaizdiniais ar mistinėmis intuicijomis, o empirinius faktus aiškinančiais dedukciniais samprotavimais. Senovės autoriai nurodo Talio mokinį ir bendražygį Anaksimandrą (apie 610/609–547/546 m. pr. Kr.), kurio idėjos apie arche labai originalios, o įžvalgos gilesnės nei mokytojo. IV a. pr. Kr. graikų mokslininkas Teofrastas traktate „Natūrfilosofų nuomonės“ apie Anaksimandro pažiūras rašo: „Jis teigia, kad [pradas] yra ne vanduo ir nė vienas iš vadinamųjų elementų, [...] jis sako, kad tai yra visai kitokia begalinė substancija, iš kurios susidaro visi dangūs ir visi juose esantys pasauliai.“ Anaksimandras tikino, kad tikrovė atsiranda iš neapibrėžtos, begalinės, beribės, tiesioginiam jusliniam patyrimui neprieinamos pirminės medžiagos – apeirono (gr. k. *apeiron* – beribis, neapibrėžtas) – tam tikro pirminio chaoso kaip prado, kuriame viskas yra susimaišę. Apeirono gėlmėse glūdi priešybės, kurios atsiskiria veikiamos „amžino judėjimo“ dėsnio (gr. k. *dynamis*). Taip pamažu gimsta mūsų visata.

Anaksimandro kosmologinio modelio loginės prielaidos glūdi *apeiron* sampratoje. Pirmiausia esą išsiskyrė šaltis ir šilumos priešybės, o dėl skirtingos temperatūros poveikio susidarė įvairaus tankio būviai, pradedant žeme, kurios tankis didžiausias, paskui – vanduo, oras ir galiausiai – lakioji ugnis. Žemė, kaip sunkiausia, atsirado viduryje, o ją apsupo kitos stichijos, sudarydamos vis lengvesnes ir karštesnes koncentrinės sferas. Pagal Anaksimandrą mūsų pasaulis yra visatos pusiausvyrą palaikantis cilindro formos kūnas, kurio aukštis apytiksliai lygus

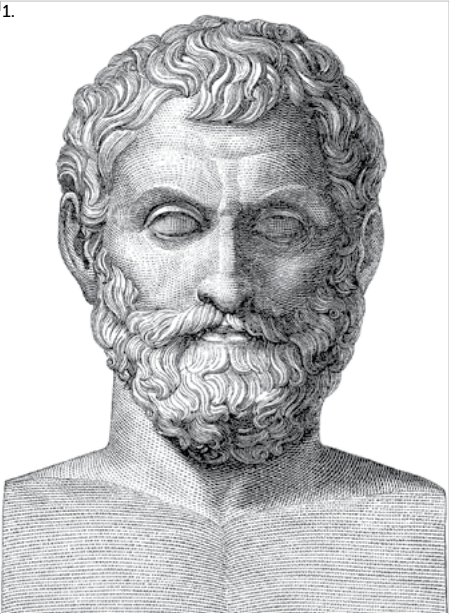
Būtinai ateis toks laikas, kai kruopštūs ir nuodugnūs tyrinėjimai nušvies dalykus, šiandien nuo mūsų paslėptus. Vieno gyvenimo, tegu ir viso pašvęsto dangui, nepakanka tokių didžiųjų dalykų studijoms (...), ir bus metas, kai mūsų vaikaičiai stebėsis, jog nė nenumanėme apie tai, kas visiškai akivaizdu jiems. (...)

Seneka, I a. romėnų mąstytojas

1. Nuo antikinių laikų iki pat XVII a. pradžios Vakarų pasaulyje vyravo geocentris Aristotelio-Ptolemajo visatos modelis, pagal kurį aplink nejudančią Žemę skrieja ir Saulė, ir planetos.

2. Greičiausiai Anaksimandras iš Mileto VI a. pr. Kr. sukūrė pirmąją nemitologinę, loginiais argumentais grįstą „moksline“ kosmologiją.

1. Nors Talio teiginiai apie pasaulio prigimtį šių dienų požiūriu atrodo naivūs, seniau nei prieš du su puse tūkstančio metų mąstytojo amžininkus savo originalumu jie gerokai stebino.
2. XV a. freskoje Ptolemajas mašliai žvelgia į rankoje laikomą jo ištobulintą pasaulio modelį, kurio centre – Žemė.
3. Viduramžių medžio raižinys vaizduoja Pitagorą ir garsiausią jo mokinį Filolają, eksperimentuojančius su muzikos instrumentais: atradimus akustikoje pitagorininkai tiesiogiai susiejo su astronomija.

Maždaug 340 m. pr. Kr. traktate „Apie dangų“ Aristotelis pateikė du argumentus, kodėl Žemė yra ne plokščia, o apvali. Pirma, jis suprato, kad Mėnulio užtemimai įvyksta tada, kai Žemė atsiduria tarp Mėnulio ir Saulės. Žemė visuomet ant Mėnulio meta apskritą šešėlį, kas akivaizdžiai implikuoja išvadą, jog Žemė yra rutulio formos. Antra, jau graikų jūrininkai iš savo patirties žinojo, kad pietinėse platumose šiaurinė žvaigždė danguje stebima žemiau nei šiaurinėse. Aristotelis traktate pažymi, kad šiuo atveju šiaurinės padėtį galima paaiškinti tik pripažinus, kad Žemė yra apvali.

trečdaliui jo pločio. Laisvai pakibusi, niekieno nelaikoma Žemė visada yra ten pat, nuo visų kitų objektų nutolusi vienodu atstumu. Nėra jokios jėgos, ją siekiančios ir galinčios pajudinti iš savo vietos. Kai išorinė ugnies sfera, gaubianti pasaulį nelyg žievė medį, sutrūkinėjo, išcentrinės jėgos nusviestos jos dalys sudarė Saulę ir Mėnulį. Šie aplink Žemę juda ratais, o jų spindulys atitinkamai 27 ir 18 kartų didesnis už Žemės spindulį. Jeigu teisingai suprantame Anaksimandro įsivaizdavimą, žvaigždės yra pro išorinės sferos plyšius matoma ten cirkuliuojanti kosminė ugnis. Nors Anaksimandro kosmologija nėra teisinga, vis dėlto garsiojo Mileto mokslininko išplėtotą teoriją yra originali ir įdomi bandymu aiškinti pasaulio atsiradimą iš jo paties, be dievybės įsikišimo, kas ypač būdinga mitams.

Savitą kosmologinį modelį sukūrė įtakinga, tiesa, dėl neįprastų religinių įsitikinimų bei praktikų prieštaringai vertinta pitagorininkų mokykla. Ją įsteigė charizmatiškasis, legendomis apipintas išminčius iš Samo salos Pitagoras (apie 570–500 m. pr. Kr.). Kiek žinoma, Pitagoras ir jo sekėjai visatos esmę, visų būties procesų pagrindus, pasaulio pradų laikė „skaičių“ – idealų kiekybinį santykį. Pitagorininkų mokslininkai visur – ir neišmatuojamose žvaigždžių sferose, ir smulkausiuose žemiškuosiuose dalykuose – įžvelgė tvarką ir taisyklingumą. „Viskas yra skaičius“, – skelbia garsusis Pitagorui priskiriamas aforizmas.

Taigi, anot pitagorininkų, visa ko pradžia yra Vienis, iš kurio kyla neapibrėžta materija. Iš Vienio atsirado skaičiai, o iš jų – taškai, linijos, paviršiai, tūriai. Šie davė pradžią keturiems fundamentaliesiems elementams – ugniai, orui, vandeniui ir žemei. Stichijoms įvairiai transformuojantis, atsirado aplink save pačią besisukanti sferiška visata. Ankstyvojoje pitagorininkų pasaulėdaroje jos centre – Žemė, kurią juosia ugniniai ratai, arba žvaigždžių orbitos.

Ilgainiui pitagorininkai savąją kosmologiją labai išplėtojo, papildė ją naujais atradimais, pastebėjimais, samprotavimų išvadomis – V a. pr. Kr. viduryje Filolajas Krotonietis goecentrizmo idėjos atsisakė, paskelbęs, kad Žemė kartu su kitais šviesuliais skrieja apie idealų kosminių kūnų sistemos centrą, arčiausiai kurio yra mūsų planetos sfera. Iškart virš jos – Mėnulio, o kiek toliau – Saulės sfera, tuomet penkių planetų sferos, kurias gaubia nejudančių žvaigždžių sfera. Įdomu tai, kad pitagorininkų astronomai planetas išrikiavo ta tvarka, kaip jas pagal atstumą nuo Saulės išdėsto ir šiuolaikinis mokslas – Merkurijus, Venera, Marsas, Jupiteris, Saturnas. Šiandien mus stebina ir kitos pitagorininkų įžvalgos, stipriai paveikusios astronomijos raidą: pavyzdžiui, Žemė sukasi aplink savo ašį ir tuo paaiškinama dienos ir nakties

kaita, Saulės patekėjimas rytuose ir nusileidimas vakaruose tėra regimybė, gamtinį sezoniskumą lemia mūsų planetos ir Saulės tarpusavio padėtis, planetų judėjimas yra matematiškai dėsningas, todėl prognozuojamas, Žemė yra rutulio formos kaip Saulė, Mėnulis ar tolimos žvaigždės... Šios idėjos amžininkus turėjo priblokšti, net šokiruoti. Teiginį apie Žemės apvalumą vėliau stebėjimais ir loginiais samprotavimais patvirtino iškiliausias antikos mąstytojas Aristotelis [384–322 m. pr. Kr.], sukūręs labiausiai pripažintą nuoseklų, beveik du tūkstantmečius gyvavusį, visatos modelį.

Savo kosmologijoje Aristotelis Visatą padalijo į dvi skirtingas sritis: vidinę, žemiau Mėnulio esanti sritis, apima Visatos centre esančią Žemę ir Mėnulio orbitos vidinę pusę; o išorinę, aukščiau Mėnulio esanti sritis, yra likusi baigtinės Visatos dalis nuo Mėnulio iki žvaigždžių sferos, žyminčios išorinės Visatos ribas. Už šios sferos ribų neegzistuoja niekas, net erdvė, mat neužpildyta erdvė aristoteliškojo sistemoje nėra įmanoma.

Visi dangaus kūnai virš Mėnulio esančioje srityje sudaryti iš tobulo elemento, vadinamo eteriu, kuriam būdinga prigimtinė savybė apie Visatos centrą judėti taisyklingsiais apskritimais. Priešingai nei taisyklinga ir nekontinuama tvarka pasižyminti aukščiau Mėnulio esanti sritis, vidinė Visata yra paženklinta pokyčių – augimo ir irimo, atsiradimo ir nykimo, ir visos šios srities substancijos sudarytos iš keturių elementų – oro, žemės, ugnies ir vandens. Pasak Aristotelio, šių elementų santykis medžiagoje lemia iš jų sudarytos substancijos savybes. Kiekvienas elementas Visatoje turi prigimtinę vietą. Aristotelis įsitikinęs, kad prigimtinė Žemės vieta yra Visatos centre, vandens – žemės paviršiuje, oro – iškart virš paviršiaus, o ugnies – prie Mėnulio orbitos.

Taigi kiekvienas žemiškasis kūnas žemiau Mėnulio esančioje srityje užima sau skirtą vietą, priklausančią nuo keturių jį sudarančių elementų tarpusavio santykio. Akmenų, kurių prigimtinis elementas yra žemė, prigimtinė vieta – prie Žemės centro, liepsnų, kurių pagrindinis elementas ugnis – prie Mėnulio orbitos ir t. t. Visi kūnai pasižymi savybe judėti tiesiomis linijomis į viršų arba į apačią, jų prigimtinės vietos link. Todėl, teigia Aristotelis, akmenys natūraliai juda tiesiai žemyn, o liepsnos natūraliai kyla aukštyn, tolyn nuo Žemės centro.

Tokie buvo aristoteliškosios kosmologijos ir mechanikos principai, pagal kuriuos Saulė, planetos ir žvaigždės sukasi aplink Visatos centre esančią Žemę apskritimėnėmis orbitomis. Tiesa, apie 280 m. pr. Kr. Aristarchas

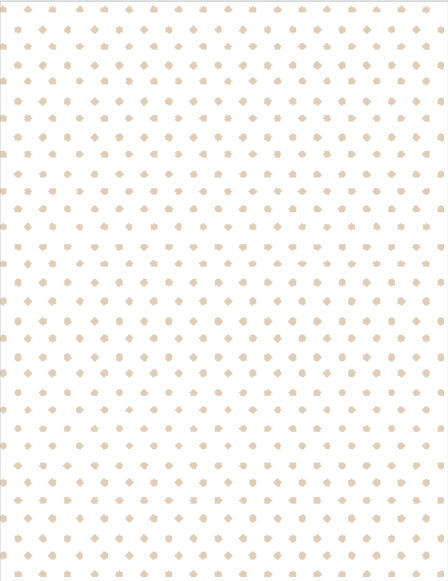
viename iš savo astronominių traktatų pamėgino užginčyti geocentrinę Aristotelio sistemą, į Visatos centrą įdėdamas Saulę, aplink kurią drauge su kitomis planetomis skrieja Žemė. Pagal Žemės šešėlio dydį Mėnulio paviršiuje per jo užtemimą, Aristarchas nustatė, kad Saulė yra daug didesnė už Žemę ir labai toli nuo mūsų. Iš šio fakto jis padarė įžvalgią išvadą, kad toks didelis kūnas kaip Saulė negali suktis apie kur kas mažesnę Žemę. Aristarchas taip pat visiškai teisingai nustatė, kad Žemė apie Saulę apsiskuka per metus, o aplink savo ašį – per parą.

Deja, Aristarcho amžininkams Aristotelio argumentai pasirodė įtikinamesni – heliocentrizmo idėja nebuvo palaikyta ir pripažinta, nes ji prieštaravo aristoteliškajai fizikai bei mechanikai. Antikinė astronomija nuėjo kitu – aristoteliškojo geocentrizmo – keliu.

II šimtmečio viduryje Aleksandrijoje dirbęs garsiausias to meto astronomas Klaudijus Ptolemajas [100–170 m.] Aristotelio pažiūras išvystė iki sudėtingos kosmologinės teorijos. Aristotelis manė, kad apskritimas yra tobuliausia gamtoje egzistuojanti forma ir tuo grindė savąją kosmologiją. Šią pamatinę Aristotelio idėją, skelbiančią, kad dangaus kūnai apie Žemę juda taisyklingsiais apskritimais, savo astronomijoje Ptolemajas modifikavo ir išplėtojo.

„Almagest“ – reikšmingiausiam traktate, kuris buvo laikomas tuometės astronomijos viršūne, Ptolemajas išdėstė teoriją, pagal kurią Saulė, Mėnulis bei penkios planetos aplink Žemę juda ne tik pagrindine apskritimine trajektorija, tačiau ir epiciklais – mažesnėmis kilpinėmis orbitomis, kurių centrai taip pat sukasi apie Žemę.

Kodėl Ptolemajui prireikė šių papildomų apskritimų? Astronomas susidūrė su problema: planetų padėčių skirtingais momentais stebėjimų duomenys iš tiesų buvo nesuderinami su Aristotelio numatytais planetų keliais idealiu apskritimu. Kaip paaiškinti akivaizdžius Merkurijaus, Veneros ir ypač Marso kelionės dangaus skliautu prieštaravimus, pavyzdžiui, grįžtamąjį Raudonosios planetos judėjimą? Ptolemajas žinojo, kad egiptiečiai Marsą vadina *sekked-ef em khetkhet*, kas pažodžiui reiškia „tas, kuris juda atgal“. Vadinas, stebėjimai nėra klaidingi, ir šį faktą būtina suderinti su teorija. Epiciklai atrodė tinkamiausia išeitis, gana įtikinamai aiškinusi tą sudėtingą kelią, kurį dangumi nukeliauja planetos. Pagal Ptolemają judėdamas epiciklu, jos kartais padaro kilpas ir tęsia kelionę savo orbita. Epiciklų teorija buvo patogi tuo, kad planetų orbitos galėjo būti

tikslinamos prie vieno epiciklų pridant kitus taip, kad sistema derintųsi su planetų stebėjimų duomenimis.

Nors epiciklų teorija buvo teorija „ad hoc“, t. y., paprastai tariant, „pritempta“ iki reikiamo rezultato, ji su tam tikromis išlygomis praktiškai funkcionavo, leisdama gana tiksliai numatyti dangaus kūnų padėtis bei prognozuoti retesnius astronominius įvykius, pavyzdžiui, Saulės ar Mėnulio užtemimus.

Pagal Ptolemajo Visatos modelį Saulė ir planetos apie Žemę pagrindinėmis orbitomis ir epiciklais juda pritvirtintos prie idealių skaidrių sferų, tačiau jos ten „prikabintos“ ne tiesiogiai, o per nedidelius besisukančius sraigtus sferos centre. Sfera gręžiasi, sraigtas sukasi, ir mes iš Žemės matome, kaip Marsas skliaute išpiešia kilpą. Kiekviena planeta turi savo sraigto judinamą sferą. Paskutinėje, toliausioje nuo Žemės sferoje spindi nejudančios žvaigždės, kurios, nuolat likdamos tose pačiose vietose viena kitos atžvilgiu, skliautu juda visos kartu. Kas yra už paskutinės, kraštinės sferos, Ptolemajas nepaaiškina, tik sako, jog tai yra ta Visatos dalis, kurios žmonės stebėti negali.

Aristoteliškasis-ptolemajiškasis Visatos modelis įsitvirtino ir sėkmingai viešpatavo kone iki XVI amžiaus pabaigos, kol bręstanti mokslinės minties revoliucija nepaskatino prisiminti pitagorininkų ir Aristarcho idėjų. Krikščionių bažnyčia pritarė ir palaikė Aristotelio-Ptolemajo kosmologiją, nes ji iš esmės neprieštaravo bibliniams vaizdiniais, už paskutinės kosminės sferos palikusi pakankamai vietos Rojui ir pragarui, angelams ir Dievui...x

Pitagorininkai aptiko, kad muzikinės gamos intervalams yra būdingi taisyklingi skaitiniai santykiai: pavyzdžiui, santykis 2:1 atitinka oktavą, santykis 2:3 – kvintą, o 4:3 – kvartą. Šį atradimą jungdami su taisyklingos pasaulio sandaros idėja, jie sukūrė vadinamąją visuotinės harmonijos doktriną, kurioje metafizinės spekuliacijos susipynė su moksliniais tyrinėjimais. Pitagorininkai teigė, kad besisukančios apie pasaulio centrą žvaigždžių sferos savo judesiu skleidžia garsą. Kadangi sferų nuotoliai sudaro harmoningą proporciją, kosminėse erdvėse skamba sferų muzika, pasaulių simfonija, kurios negirdime tik todėl, kad ji tolygiai skamba visą laiką.

15

„Lietuviai, juos užsakydami, dažniausiai tesako žodį „Kyiv“, – praneša vieno įdomiausių Kijevo restoranų „Остання Барикада“ („Paskutinė barikada“) padavėjas, dėdamas ant stalo nuostabius Kijevo kotletus. Ir priduria lietuviškai: „Skanaus!“ Dar jis moka pasakyti lietuviškai „ar buvo skanu?“, „labai gerai“, „ačiū“. Lietuviai čia – dažni svečiai, o ir dažnas kijevietis, sužinojęs, kad tu – iš Lietuvos, džiugiai spaudžia dešinę ir demonstruoja draugiškus jausmus mūsų šaliai.

„Paskutinė barikada“ – restoranas priešais daugelio žinomą Maidaną, kuris oficialiai vadintinas Nepriklausomybės aikšte („Майдан Незалежності“). Norint patekti į vidų, prekybos centre niekuo neišsiskiriančiame bariuke reikia formaliai pasakyti slaptažodį ukrainiečių kalba, Taraso Ševčenkos žodžius **Борітеся – поборете!** [Kovokite ir nugalėsite!]. Jo tema – trys pastaraisiais dešimtmečiais Kijeve vykusios revoliucijos [Studentų, Oranžinė ir Maidano], ir visi patiekalai čia yra ukrainietiški arba iš ukrainietiškų produktų.

Šefė Kristina man išdavė tikrų Kijevo kotletų receptą. Tiesą pasakius, žiūrėti, kaip juos daro ji, buvo lengviau, nei pagaminti pačiam. Bet bandyti verta, nes visą vargą vainikuoja kvapnus ištirpusio sviesto su krapais aromatas, prapjovus trąskantį naminį Kijevo kotletą.

Dviem valgytojams reikės:

vieno viščiuko [jei darysite kotletus be kyšančio kauliuko, pakaks dviejų krūtinėlių] 4 kiaušinių aliejaus gruzdinti druskos ir pipirų pagal skonį 2 šaukštų sviesto kelių šakelių krapų stiklinės smulkių trintų džiovėsių stiklinės stambiau trintų džiovėsių garnyrui – bulvių košės ir žalių žirnelių [šaldytų ir išvirtų]

KIJEVO KOTLETAI IŠ „PASKUTINĖS BARIKADOS“

Tekstas – Vytaras Radzevičius Nuotrauka – Augustė Gittins

- 1. Pirmiausia pasiruoškite sviestą. Jis turi būti minkštas, kambario temperatūros. Susmulkinkite krapus ir sumaišykite juos su sviestu. Suvyniokite į plėvelę ir įdėkite į šaldiklį. Išdarinėkite viščiuką. Pirmiausia nuimkite odą. Atsargiai, nepažeisdami vientisumo, atskirkite krūtinėles nuo kaulų taip, kad kartu liktų sparneliai. Likusias viščiuko dalis panaudokite kitiems patiekalams.
- 2. Sparnelius nupjaukite per sąnarį, kad prie krūtinėlės liktų paskutinė falanga. Atsargiai išpjaukite vidinę filė dalį. Nuo sparnelio kaulo nuimkite mėsą. Uždenkite mažesnę filė plėvelę ir atsargiai plokščiu plaktuku [be dantukų, nes mėsa turi likti vientisa, be skylių] išdaužykite filė.
- 3. Tą patį padarykite ir su didžiąja filė. Taip pat svarbu, kad daužoma išorinė filė pusė būtų apačioje, o muštumėte iš vidinės krūtinėlės pusės. Kitaip tariant, abi išmuštos filė turi būti plonos, bet ne kiauros.
- 4. Išmuštas filė pasūdome ir pabarstome pipirais.
- 5. Imame užšalusį sviestą, dalijame jį per pusę. Dedame gabalėlį ant mažesnės filė ir rūpestingai suvyniojame bei dedame ant didesnės filė. Vėl viską kruopščiai suvyniojame. Jei reikia, galima apvynioti kotletą plėvele ir maigant suformuoti kaip reikia, – viename gale kyšo kauliukas, o visas kotletas primena cepeliną. Arba ledus ant pagaliuko.
- 6. Atskirkite kiaušinio trynius nuo baltymų. Išplakite. Apvoliokite kotletą smulkesniuose džiovėsiuose, tada kiaušinyje, ir tada – stambesniuose džiovėsiuose.
- 7. Įkaitinkite aliejų gruzdinti. Jei naudosite keptuvę, aliejaus turi būti tiek, kad apsemtų bent pusę kotleto. Jei turite gruzdintuvę – dar geriau. Aliejų reikėtų įkaitinti iki vidutinės temperatūros [jei jis bus per karštas, džiovėsiai per karštame aliejuje greitai pritraukia „degėsį“]. Geriausias rodiklis – įmetus gabalėlį svogūno, aplink jį atsiranda burbuliukų.
- 8. Kepkite vieną kotleto pusę 5–6 minutes, tada kitą – jie turi įgauti aukso spalvos. Jei gruzdinatė taip, kad kotletai visu kūnu paneria į aliejų, užteks 3–4 minučių.
- 9. Tada pašaukite kotletus į 180 laipsnių karščio įkaitintą orkaitę ir pakepkite dar apie 15 minučių. Patiekite su bulvių koše ir virtais žaliais žirneliais. x

SVEIKINAME

Gražių sukakčių proga sveikiname seses ir brolius, linkime sveikatos, energijos ir norų išsipildymo!

Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių [Alytaus apskr.] 1-oji rinktinė

VILMA LIAUKUVIENĖ – 55 m. KRISTINA UTEŠEVA – 40 m. JUOZAS KRUŠINYS – 80 m. ZIGMAS IVANAUSKAS – 65 m. RAMUTIS LIAUKEVIČIUS – 65 m. ANTANAS SENŪTA – 55 m.

Vytauto Didžiojo šaulių [Kauno apskr.] 2-oji rinktinė

DALIA MACIUKEVIČIENĖ – 60 m. ROMUALDAS DUNAUSKAS – 75 m. HENRIKAS RAČKAUSKAS – 75 m. DONATAS STANIKŪNAS – 75 m. JUOZAS JANUŠAITIS – 65 m.

LDK Kęstučio šaulių [Tauragės apskr.] 7-oji rinktinė

JONAS LINKEVIČIUS – 75 m. KĘSTUTIS KAIRYS – 60 m.

Gen. P. Plechavičiaus šaulių [Šiaulių apskr.] 6-oji rinktinė

JOLANTA KASPARIENĖ – 45 m. ANDRIUS ČERNAUSKAS – 50 m. ŽYDRŪNAS KLAPATAUSKAS – 45 m. NERIJUS MASKALIOVAS – 45 m. ELENA ANISOMOVAITĖ – 20 m.

Žemaitijos šaulių [Telšių apskr.] 8-oji rinktinė

ROBERTAS GAUBYS – 60 m. LEONAS MILEIKIS – 50 m. MANTAS STATKUS – 35 m. MARTYNAS GAUČIUS – 25 m. SALVIJA RAČKAUSKAITĖ – 20 m.

Karaliaus Mindaugo šaulių [Vilniaus apskr.] 10-oji rinktinė

PETRAS KLIPČIUS – 65 m. ARTŪRAS BUNDONIS – 60 m. VIDMANTAS KUPREVIČIUS – 60 m. ŠARŪNAS PRUŠINSKAS – 60 m. EVALDAS KARNUŠEVIČIUS – 55 m. LINAS JONAS TURČINAVIČIUS – 55 m. ARŪNAS MALIAUKA – 50 m. VIDMANTAS NAVIKONIS – 50 m.

Gruodį „Trimate“ skelbto kryžiažodžio „Su sportiniu prieskoniu“ atsakymai:

Vertikaliai.	26. Si.	53. NASA.	27. Bermudai.
2. Amerika.	29. Degalai.	55. Realas.	28. Olandija.
3. Dusetos.	30. Jaranga.	56. Muilas.	31. Kasandra.
4. Indėnas.	32. Araksas.		34. Kokainas.
5. Nobelis.	33. Aktinis.		35. Angara.
7. Cianidai.	35. Arina.		36. Sartai.
10. Leandras.	37. Ilgis.		40. Nauda.
11. Ponis.	38. Duokiškis.		41. Irbis.
12. Šarma.	39. Abisinija.		42. Panda.
13. Rubio.	42. Puipa.		43. Ibisa.
14. Drakula.	44. Alisa.		45. Kornetas.
18. „Katedra“.	47. Vata.		46. Pavasaris.
19. Sosna.	48. Sala.		50. Neutronas.
22. Abrakadabra.	49. Raidė.		54. Karaimai.
23. Indonezietė.	51. Urvas.		57. Telšiai.
25. AB.	52. Rūra.		58. Jovaras.
		Horizontaliai.	
		1. Bardauskienė.	
		6. ACME.	
		8. SAPARD.	
		9. Bala.	
		13. Ruduo.	
		15. Avietė.	
		16. Anelka.	
		17. Alkas.	
		20. Brazilija.	
		21. Samtis.	
		24. Sodomitas.	

UŽJAUČIAME

Mirus šauliui, politiniam kaliniui **STEPONUI ČĖSNAI**, skaudžios netekties valandą nuoširdžiai užjaučiame gimines ir artimuosius.

LDK Kęstučio šaulių 7-osios rinktinės šauliai

Nuoširdžiai užjaučiame Raseinių 207-osios kuopos vadą **JONĄ BABONĄ**, mirus seseriai.

Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šauliai

Mirus mamai, nuoširdžiai užjaučiame Ukmergės Vyčio 1002-osios šaulių kuopos vadą **ŠARŪNĄ PRUŠINSKĄ**.

Broliai ir sesės šauliai

Nepareis, nesugrįš, nepabels į duris, Nors iš skausmo ir plyštų širdis. Amžinybėj tylioj Ji ilsėsis ramiai, Tik sapne kai kada aplankys.

Mirus LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo nario **EUGENIJAUŠ ŽUKAUSKO** mylimai mamytei, nuoširdžią užuojautą reiškia putvinskiečiai.

59. „Skalvija“. 60. Tukai.

15

17

Atsakykite į kryžiažodžio klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki vasario 15 dienos į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“ Lietuvos šaulių sąjunga Laisvės al. 34, 44240 Kaunas

- VERTIKALIAI:**
- 1. Lietuvos nacionalinės vyrų krepšinio rinktinės žaidėjas (dabar žaidžiantis Krasnodaro „Lokomotiv-Kuban“ komandoje), draugų pravardžiuojamas Kuzia.
 - 2. Kontroliuojamas, laikinas jutimo ar sąmoningumo praradimas, sukeliamas medicininiais tikslais.
 - 3. Drėgmės pertekliaus plotas sausumoje, apaugęs specifine augalija.
 - 4. Nedidelis grūdų matuojamasis indas, saikas, taurelė svaigiesiems gėrimams (slavizmas).
 - 5. Pesticidai, naudojami graužikams nuodyti (labiau paplitęs liaudiškas pavadinimas).
 - 6. Vabzdžiaėdis, panašus į pelę gyvūnas (sveria iki 9 g).
 - 7. Sprogdinimų specialistas (arba, deja, teroristas).
 - 8. Viduržemio jūros dalis, esanti tarp Apeninų ir Balkanų.
 - 9. Indijos elnias.
 - 11. Gaisro likvidavimo procesas.
 - 13. Vilniaus mergaičių ir merginų choras, įkurtas 1965 metais („Ažuoliuko“ choro atitikmuo).
 - 17. Įmonė, kur kepama duona.
 - 19. Reiškinių sąsaja, išskirianti juos iš aplinkos kaip vientisą, santykiškai savarankišką vienetą.
 - 24. As₂O₃, arseno trioksidas; labai nuodingi balti milteliai arba stiklo pavidalo masė (vengtina vartoti svetimybė).
 - 26. Svetimkūnis skaidriame minerale, pvz., vabzdys gintaro gabale.
 - 28. Žemės ūkio padargas – rėmas su virbais.
 - 29. Gausiausias rūšių skaičiumi žinduolių būrys, kuriam priklauso šių metų simbolis.
 - 30. Aviatoriaus, perskridusio Atlantą, pavardė (iki 1931 metų – Stanislovas Girškis).
 - 33. Dykuma Pietų Amerikoje, Čilės ir Peru teritorijoje, besidriekianti tarp Andų ir Ramiojo vandenyno.
 - 35. Pintas krepšys su dangčiu (senoji svetimybė).
 - 36. Smulkus graužikas su ilga ir tankiai plaukuota uodega (išore šiek tiek panašus į mažą voveraitę), aktyvus naktį ir įmingantis žiemą.

KRYŽIAŽODIS „KUZIA, SAUGOK SŪRĮ!“

Sudarė – Kastytis V. Stumbrys

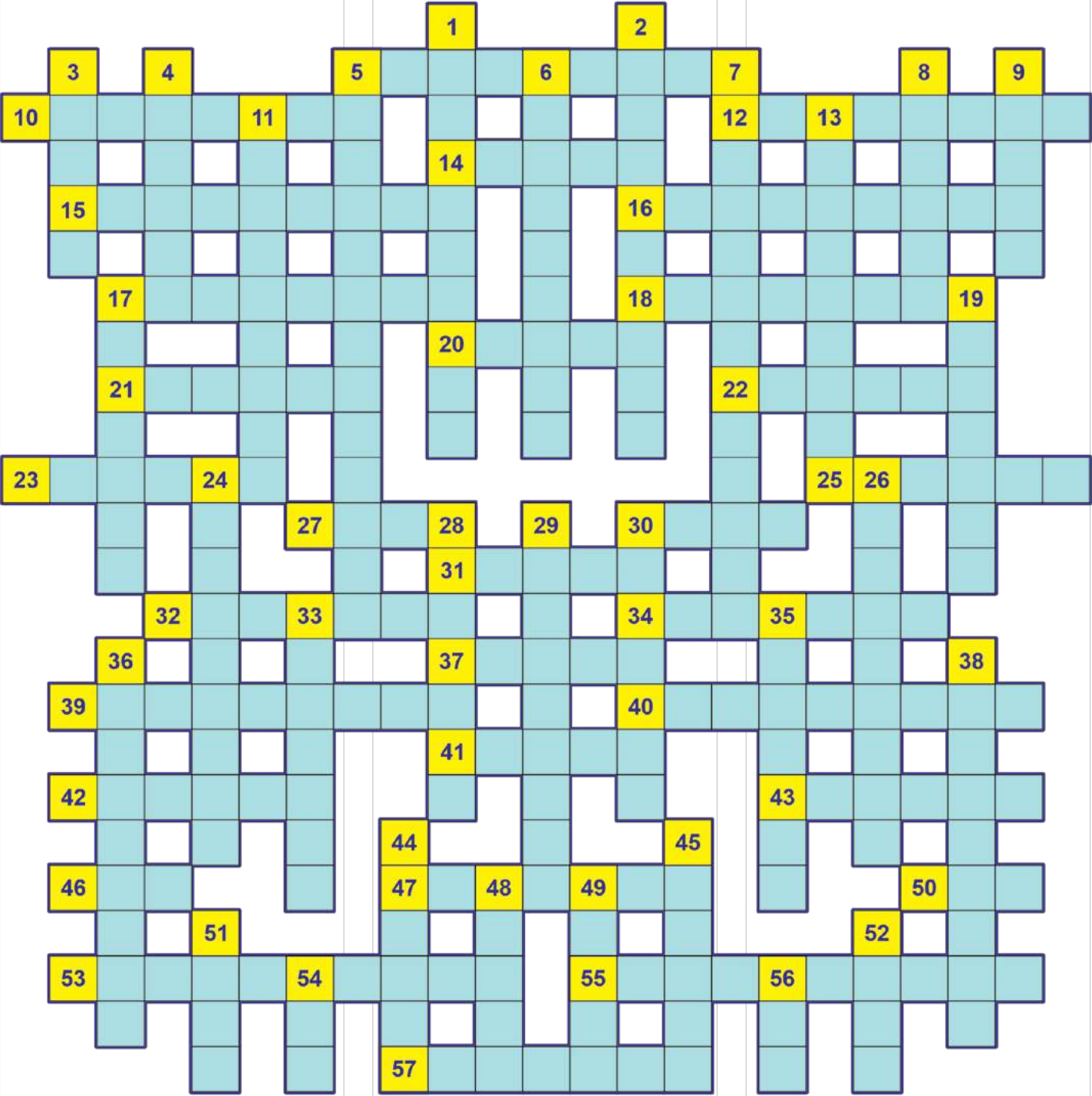
Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“. Sėkmės!

- 38. Panašus į didžiausio pelės priešų pėdą įrankis žemei purenti (taip pat vadinamas ir augalas).
- 44. Kitoks – lietuviškas – barsuko pavadinimas.
- 45. Mažas apskritas paplotėlis iš kvietinių miltų, katalikų naudojamas per mišias konsekracijai ir komunijai.
- 48. Viena populiariausių operų, kurią sukūrė italų kompozitorius Giacomo Puccini.
- 49. Miestas Šiaurės Rytų Estijoje, Rusijos pasienyje. 51. Mažosios Lietuvos žemės matas (30–60 margų).
- 52. Vieno perėjimo paukščiai.
- 54. Trumpoji telefoninė žinutė (tekstinė).
- 56. Rupūžė, natūraliai paplitusi tropinėje Lotynų Amerikoje (nuo Meksikos iki Amazonijos), aklimatizuota Australijoje, Taivane, Polinezijoje, kur naudojama kenkėjams plantacijose naikinti.

- HORIZONTALIAI:**
- 5. Graužikas, mėgstantis nešiotis maistą už žandų (dažnai laikomas kaip naminis gyvūnas).
 - 10. Žiurkėninių šeimos graužikai, paplitę Eurazijos ir Šiaurės Amerikos tundroje bei miškatundrėje, Rytų Sibiro taigoje (neteisingai kaltinami masinėmis savižudybėmis).
 - 12. Viena mažiausių Lietuvos pelėdų, panaši į lututę.
 - 14. Sunki užkrečiama liga, kuri žmonijos istorijoje sukėlė nemažai epidemijų ar pandemijų (ypač viduramžiais).
 - 15. Sunkioji kavalerija (skiriamasis bruožas – šarvai ir raitelio šaunamasis ginklas).
 - 16. Sodyboje esančių pastatų visuma.
 - 17. Kalnagūbrių, plokščiakalnių ir tarpukalnių slėnių vientisa sritis.
 - 18. Įsivaizduojama dangaus sferos juosta, kurios viduriu eina ekliptika, padalyta į 12 dalių po 30 laipsnių (gr. „mažų gyvūnų ratas“).
 - 20. Kaimas Pakruojo rajono savivaldybėje, 4 km nuo Lauksodžio (1899 metų spalio 28 dieną jame gimė teisininkas, Lietuvos karinis veikėjas, teismo pulkininkas Adolfas Lapšys).
 - 21. Gyvulių bandos prižiūrėtojas.
 - 22. Šarminis metalas.
 - 23. Trumpakojis, žemaūgis, ištęsto kūno šuo.

- 25. Graikų mitologinė būtybė – pusiau moteris, pusiau žuvis, kitaip žinoma kaip undinė (taip pat vadinamas garsinis pavojaus signalas).
- 27. Inžinerinis šaudmuo gyvajai jėgai ir karo technikai naikinti (taip pat vadinama ir veido išraiška).
- 30. Į siūlą panašus koks nors daiktas.
- 31. Tai – ir burtai, ir kaimai Alytaus, Anykščių bei Šakių rajonuose.
- 32. Lietuvių rašytoja, visuomenės veikėja (XIX amžiaus pabaiga–XX amžiaus pradžia).
- 34. Erškėtinių genties augalas, kurį alchemikai laikė paslaptingu (nuo jos surinktą rasą naudojo įvairiems bandymams).
- 37. Japonijos diplomato, konsulinio pareigūno, 1939–1940 metais rezidavusio Kaune, Sugiharos vardas.
- 39. Didžiausia mineralų klasė (daugiausia susideda iš silicio ir deguonies ir dar kartu su aliuminio, magnio, geležies ir kalcio jonais).
- 40. Mažiausias Lietuvos paukštis.
- 41. Ežeras ir kaimas Kalvarijos savivaldybėje, 3 km nuo Kalvarijos miestelio).
- 42. Švytėjimo iš sveikatos personifikacija, Hefaisto žmona, Asklepijo duktė.
- 43. Senoviškas varliagyvio pavadinimas.
- 43. Odos, gleivinės ir gilesnių audinių defektas.
- 47. Vyriskosios lyties gyvūnas.
- 50. Visą kūną dengiantis, pats didžiausias žmogaus ir gyvūnų kūno paviršiaus dangalas.
- 53. Smulkiagrūdė gipso atmaina (beveik peršviečiamas ir gana minkštas, todėl naudojamas nedidelėms skulptūrėlėms gaminti).
- 55. Višta raibu kaklu.
- 57. Senasis Miroslavo kaimo (Alytaus r.) pavadinimas. x

TRIMITAS

IR PRIEŠ ŠIMTMETĮ SKAITYTAS

**Žurnalo šimtmečio
proga užsiprenumeruok
„Trimitą“ ir paragink kitą!**

2020 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

36 puslapių žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūkiai. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti www.zurnaluprenumerata.lt internetinėje Lietuvos pašto svetainėje prenumeruok.lt bei Lietuvos pašto skyriuose. Prenumeratos kaina metams – 20 eurų.

